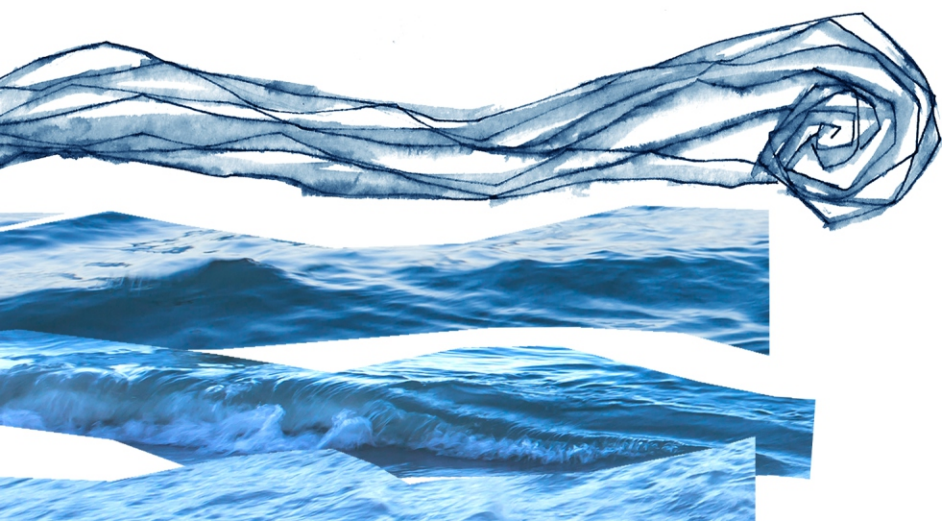

6 421273 484719 15 lei

ISSN - 12208167

TOMIS

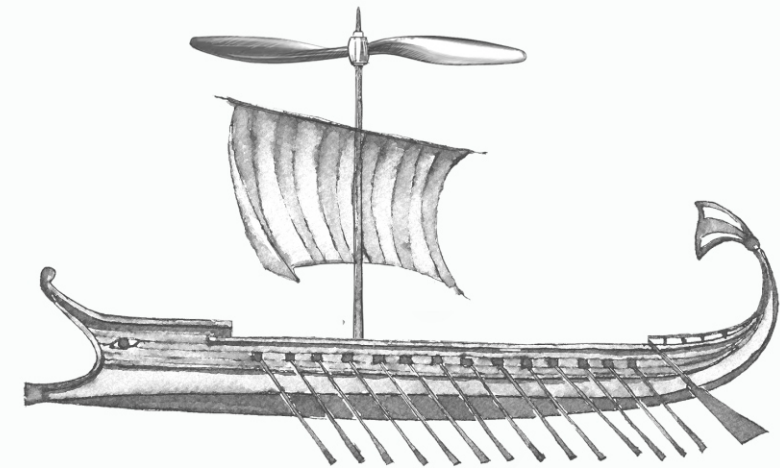
revistă de cultură

Nr. 43 - mai 2026

m a i 2 0 2 6

- 03 CREDITORIAL / **BOGDAN PAPACOSTEA** / Provincia de la malul mării
- 05 TEXT PISTOLS / **GEORGIANA SÂRBU** / Lina și fetele ei
- 11 ARHITECT / **arh. IRINA-PETRA GUDANĂ** / Cazinoul din Constanța
la premiile BIG SEE 2026 în Slovenia
- 15 ATELIER de TRADUCERE / **CONRAD AIKEN** / Improvizații:
Lumină și Zăpadă
- 19 ARTISTOCRAT / **CĂTĂLINA MATEI**
- 25 CRONICE / **ȘTEFAN MANASIA** / Un roman epistolar despre
fascinantul heteromorfism pasolinian
- 29 ARTA la PERETE / **EDUARD ANDREI** / Oglindire.Simbol.Reflexie
- 34 ATELIER de TRADUCERE / **LÁNG ORSOLYA**
- 39 ARTISTOCRAT / **NICOLAE COANDE**
- 43 MELO / **ADRIAN MIHAI** / El Wali sau rezistența populației saharawi
prin muzică
- 46 ARTISTOCRAT / **DIANA BĂDICA** / Lecția
- 51 CRONICE / **MIHAI BUZEA** / Cana de polipropilenă
- 54 TEXT PISTOLS / **RALUCA TIBA**
- 58 TEXT PISTOLS / **ANDREI PEPTINE**
- 62 CRONICE / **ALEX FRANDEȘ** / Între bebop și dezagregare
- 65 ATELIER de TRADUCERE / **JOSÉ MARRERO Y CASTRO**
- 71 DEBUT / **MARCO MANOLESCU**
- 77 CRONICE / **LAVINIA BĂRA** / Însemnări pe tivul fustei – o devenire
- 79 STEM / **WLADIMIR-GEORGES BOSKOFF** / Scurte considerații
despre timp (XXXVII)
- 83 FOTO GRAME / **CORNELIA FOTESCU** / Curator Emilian Avrămescu

TOMIS

contact@revistatomis.ro

facebook.com/revistatomis

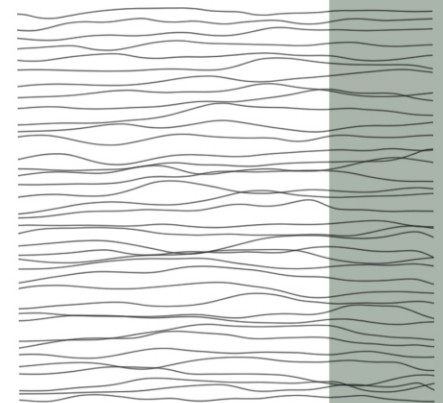
instagram.com/revistatomis

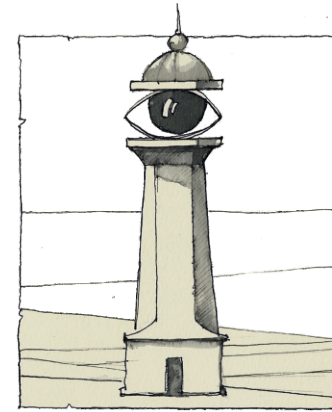
www.revistatomis.ro

FUNDAȚIA PONTICA
Consiliu director:
Cristina Papazian
Laura Tănase
Alin Vintilă

mai 2026

Bogdan PAPACOSTEA

Provincia de la malul mării

Există în *Piața Ovidiu* un exercițiu de smerenie pe care orice constănțean l-a făcut măcar o dată: să stea în fața statuii poetului exilat și să se întrebe, cu o jenă vagă, ce ar scrie Ovidius astăzi despre orașul nostru. Tristele au fost, la urma urmei, prima operă literară majoră dedicată acestor locuri — și a fost o plângere. De două mii de ani, Constanța trăiește cu acest blestem fondator: a intrat în istoria culturii ca loc din care un mare scriitor voia să plece. Aș vrea să pot spune că între timp lucrurile s-au schimbat radical. Adevărul este mai nuanțat și, ca orice adevăr nuanțat, mai incomod. Lipsurile sunt cunoscute și, tocmai de aceea, aproape invizibile — le-am încorporat în peisaj, ca pe macaralele portului. Constanța nu are o librărie mare în adevăratul sens al cuvântului, una în care să te poți pierde o după-amiază. Nu are un cinematograful de artă. Galeriile se numără pe degetele unei mâini, iar mâna aceea ține de obicei și un dosar cu cereri de finanțare rămase fără răspuns. Viața culturală a orașului funcționează sezonier, ca șezlongurile: se deschide în mai, atinge apogeul în august, când festivalurile coboară spre plajă, și hibernează din octombrie până la Paște, sau chiar Rusalii. Cultura ca anexă a turismului — iată formula noastră locală, repetată atât de des încât a început să pară lege a naturii. Și mai e ceva, mai greu de mărturisit: hemoragia. Tinerii care ar putea anima scena culturală a orașului pleacă — la București, la Cluj, la Berlin — și se întorc vara, bronzăți și condescendenți, să ne spună cum se face. Provincia nu e o geografie, e un mecanism de selecție inversă: exportăm talent și importăm nostalgie.

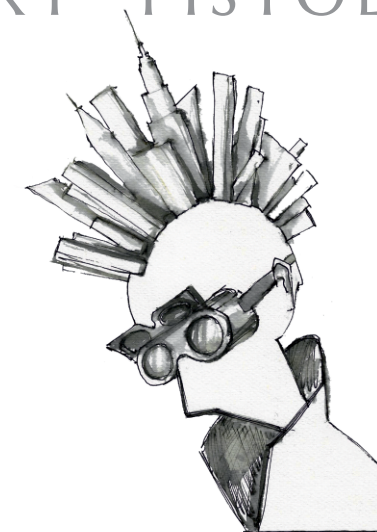
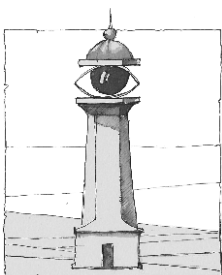
Și totuși.

Totuși, ar fi o formă de orbire — sau, mai rău, de cochetărie intelectuală — să nu vedem ce există. Teatrul de Stat a avut stagioni pe care multe orașe mai mari le-ar invidia. Muzeul de Artă păstrează o colecție pe care o tratăm cu indiferență rezervată lucrurilor pe care le credem veșnic ale noastre. Biblioteca Județeană

rezistă, eroic și subfinanțat. Iar revista pe care o țineți în mână apare, număr de număr, de decenii — cu sincope ce-i drept, ceea ce, în ecologia fragilă a presei culturale românești, echivalează cu o specie care a supraviețuit mai multor extincții în masă. Există apoi avantajul pe care nu ni-l poate lua nimeni și pe care, paradoxal, îl folosim cel mai puțin: marea. Nu ca decor de stagiune estivală, ci ca temă, ca orizont, ca interlocutor. Orașele de la malul mării au dat literaturii moderne unele dintre cele mai fertile spații imaginare — Trieste, Alexandria, Odesa. Constanța are aceeași materie primă: portul, amestecul etnic, melancolia digurilor, lumina aceea de septembrie care nu există nicăieri altundeva. Ne lipsește doar îndrăzneala de a ne lua propriul oraș în serios ca subiect, nu doar ca domiciliu. Căci poate aici se află nodul problemei: Constanța s-a obișnuit să creadă că geografia ține loc de cultură. Avem marea, îl avem pe Ovidius, avem Cazinoul — ce să facem mai mult!? Dar geografia nu scrie cărți, iar un monument restaurat după decenii de agonie nu devine instituție culturală prin simpla aprindere a luminilor de fațadă. Patrimoniul fără viață în jurul lui e taxidermie.

Ce ar fi de făcut? Întrebarea e veche și răspunsurile sunt, suspect de des, festive: încă un festival, încă o gală, încă o panglică tăiată. Poate că răspunsul adevărat e mai puțin spectaculos: continuitate. Instituții care funcționează și în noiembrie. Bani publici cheltuiți pe programe, nu pe evenimente. Și o anumită răbdare cu noi înșine — pentru că orașele culturale nu se decretează, se sedimentează.

Săptămâna trecută, un taximetrist m-a dus spre Cazinou și, văzându-l luminat, a exclamat cu mândrie: „Frumos, domnule, l-au făcut. Acuma să vedem ce bagă-n el!” Am vrut să-i răspund ceva despre politici culturale, despre strategii și sustenabilitate, dar mi-am dat seama că omul rezumase în șapte cuvinte tot editorialul de față. Avem clădirea. Acuma să vedem ce băgăm în ea.

Georgiana SÂRBU

Lina și fetele ei

fragment

Bătrâna Lina își petrecuse cele două luni cât fiica mai mică fusese internată ca să nască (*un copil din flori*) gândindu-se la toate cele trei fiice și la păcatele tinereților ei. Undeva, cândva, păcătuse și acum se răsfângea asupra lor pedeapsa. Era convingerea ei fermă. Dar nu se gândea nici o clipă la modul în care mai ciupea câte un ban de la vecinii ei de cartier, unde i se dusesse vestea pentru abilitatea ei nemaipomenită. Nu era nici o vrăjitorie, își repeta ea. Era doar darul ei de la Dumnezeu. Și maică-sa îl avusese, și bunică-sa...

Se auzi o cheie în ușă și bătrâna se grăbi să ajungă ca să deschidă ea. O aștepta pe Victoria și, deși nu o vizitase niciodată în spital, ca să-i arate că e supărată pe ea, de-abia aștepta să-și vadă nepotul de două luni și două kilograme. Cum intrară, îl desfodoli și îl scuipea să nu se deoache.

– Da mic mai e, fa mamă...

Desfăcu un sertar din mobila greoaie și închisă la culoare din sufragerie și rupse o ată roșie dintr-un ghem. Își băgă apoi degetul mare în gură și cu scuipat îi făcu pe față semnul crucii. *Ptiu, să nu te deochi!*

– Ce-i faci, bre?! se scandaliză Victoria, care se chinuia din spital să-i păstreze bebelușului un perimetru steril.

– Ca să nu-l deochi! și îi legă liniștită ața roșie la încheietura atât de fragilă. Ia spune-mi, când îl botezăm?

– Nici n-am venit bine acasă și tu mă întrebi când îl botezăm. Nu-l mai botez deloc.

– Ce, ești nebună? Cum să nu botezi copilul? Unde s-a mai pomenit?!

– L-am botezat deja în spital. Spitalul ăla în care am stat două luni și în care tu nu m-ai vizitat niciodată. Nici pe mine, nici pe sor-mea.

– Da' ce-am pus-o eu să-și taie mâna?

Botezul fusese una dintre cele mai odioase experiențe trăite în spital. De fapt, nu botezul în sine, cât contactul permanent cu preotul care oficiase slujba.

Preotul mărunțel, cu fața ascuțită și cenușie, apăruse chiar după ce-l vizitase pentru prima oară pe bebeluș (era preotul care oficia slujbe în bisericuța de lemn construită în curtea spitalului). Victoria tocmai își agăța halatul steril în cuierul de pe ușa terapiei intensive, căci fiecare mamă primea un halat nou ori de câte ori intra la copii. Se ferise din calea lui și lăsase privirea în pământ. Nu dintr-un respect exagerat, ci de frică. Slab, cu buzele subțiri, strânse dezaprobat în permanență și înfășurat în sutana aceea neagră care mătura podeaua părea mai degrabă un înger al morții decât omul lui Dumnezeu. Văzu că se oprește chiar în ușa terapiei și întreabă cu o voce care ei îi sună plină de sine:

– Mai e vreun copil care a-re nevoie ur-gen-tă de Sfân-tul Bo-tez?

Din modul în care accentuase cuvintele, se vedea că e mândru de poziția lui. Victoria își avea duhovnicul ei, la care mergea din liceu, i se confesa periodic, iar el găsea întotdeauna o vorbă bună pentru ea. Dar nu-i trecuse prin cap să-l cheme la spital, mai ales că era și foarte bătrân.

O asistentă arată spre un incubator în care stăteau două fete ca niște păpuși de ceară:

– Ar fi ele două, le-a abandonat mama în spital și nu s-a mai întors după ele. Nu le merge deloc bine...

Se uită apoi la Victoria, care tot nu apucase să iasă:

– Și ar mai fi al doamnei...

Preotul se uita acum la ea, iar ea lăsă capul în jos, cu o privire pe care preotul o luă drept smerenie și acceptare:

– V-ați spovedit și împărtășit înainte de naștere?

– Nu...

– Ar fi bine să vă spovediți înainte de botez. Aveți un îndreptar de spovedanie?

Da, sigur, printre pampersi, hăinuțe de bebe, tampoane de vată, chiloți de unică folosință, exact asta am aruncat eu în bagajul pentru spital făcut în grabă, înainte de a mă urca în taxi. Normal că nu am!

– Nu am. Nici nu știam că există! Iritarea din vocea femeii nu-i scăpă preotului.

– Vă aduc eu unul imediat, zise și el bățos. O să revin la 5 pentru botez și o să trec pe la dumneavoastră prin salon cu o jumătate de oră înainte pentru spovedanie.

Când a ajuns în cameră și a deschis îndreptarul pentru spovedanie, după ce i-a șters cu spirt copertile subțiri, a început, conștiincioasă, să încercuiască aproape toate păcatele enumerate.

Păcate strigătoare la cer

26. Am preacurvit peste fire cu soția/ soțul meu, primejduindu-mă vremelnic și veșnic?

De câte ori am avut ocazia. Și nici măcar nu era soțul meu. Deci e cu atât mai grav, nu?

Dar nu putea să nu constate cu satisfacție că uitase aproape cu desăvârșire toate momentele lor de sex. Ca și cum s-ar fi întâmplat altcuiva, într-o altă viață.

30. Am defăimat pe Preoții Bisericii neținând seama de învățăturile lor date spre folosul meu și spre cel obștesc.

Cam da, acum, pe tine!

Păcate împotriva celor 10 porunci

56. M-am gândit deseori în timpul rugăciunii la lucruri lumești, oameni, vite, treburi, deșertăciuni.

Făcut!

57. Nu m-am rugat întotdeauna cu fața îndreptată spre Răsărit – după orânduiala Sf. Biserici Ortodoxe.

58. M-am rugat cu fața îndreptată către apus, miazăzi și miazănoapte, ca unii păgâni...

Dar eu nici nu știu în care parte e răsăritul! Mă rog întotdeauna cu fața spre fereastră, ca să mă uit la cer! Eu acolo cred că e Dumnezeu...

173. Am crezut în visuri. Am în casă cărți de explicare visurilor.

N-am carte de visuri, dar am google. Normal că, dacă-mi aduc aminte ce-am visat (și numai dacă nu m-am uitat pe fereastră imediat ce m-am trezit), tastez imediat pe google. Vise cu sânge. Vise cu apă. Tulbure. Adâncă. Vise cu struguri. Lacrimi. Vise cu câini sau cu lupi care mă atacă și încearcă să mă sfâșie și eu fug să mă salvez. Cică ăștia sunt dușmanii mei.

Astea sunt cele mai dese vise ale mele.

181. Am fost neascultător față de Părinții spirituali, Preoții Bisericii Ortodoxe și de conducătorii buni ai țării.

182. I-am nesocotit, clevetit, luat în râs...

185. Am grăit de rău pe Preoți, zicând că sunt lacomi și nesățioși....

Da' sensibili mai sunteți, cu majuscule cu tot!

241. Am jucat la horă, baluri, serate, nunți; am râs neoprit

320. Am purtat rochie scurtă ori prea lungă. Am purtat pantofi și ghete cu tocuri înalte...

Da... Dă-o-ncolo, e ridicol!

Și dădu să închidă îndreptarul, dar privirea îi căzu pe **M-am pudrat, m-am parfumat, m-am spălat cu săpunuri parfumate ca să fiu atrăgătoare.**

Dumnezeu ne vrea împruțiti?! E absurd!

Dar nu zise nimic preotului (care se ivi punctual în salon), cu disperarea celui care își conștientizează situația și încearcă să-și rezolve problema în orice mod, chiar și printr-un mediator cu divinitatea, cineva care i-ar putea facilita salvarea. Ba chiar se simți vinovată pentru că luase în râs îndreptarul. Așa că începu să-i enumere preotului păcatele încercuite și nu crâcni când preotul îi dădu canon să citească de trei ori pe zi rugăciunea Sfântului Stelian (despre care află că e protectorul copiilor) și Paraclisul Maicii Domnului. A plătit pentru ele 20 de lei și 100 de lei pentru efortul popii. Ea s-a rușinat că nu are un plic în care să-i pună (dar preotul nu-i împărtăși jena și îi introduse în Biblia cu care venise). Chiar când să iasă din cameră, preotul se întoarse brusc, aproape se ciocni de el:

– Soțul dumneavoastră trebuie să țină post, dumneavoastră nu pot să vă dau canonul acesta, sunteți lăuză.

– Nu sunt căsătorită.

Preotul rămase mut câteva secunde. Evrika, spunea fața lui, victorioasă.

– Aha! Asta explică tot. Așa ați săvârșit un păcat mare și pedeapsa o primiți prin copil, zise el tare, inchizitorial.

Îl urmă spășită spre terapia intensivă, unde asistă cu sufletul la gură la slujbă. Din care nu reținu decât imaginea unei lingurițe pe care preotul o scoase tacticos din geanta cu care venise. *Ce face cu asta? Doar nu le dă copiilor ceva cu ea? Dar nu e sterilizată!* Dădu să ridice mâna, cu două degete, ca atunci când era la școală și voia să intervină, să adauge ceva, dar nimeni nu se uita la ea. Preotul toarnă în ea ceva dintr-o sticlută. O asistentă se uită la ea și îi vede groaza. Îi șoptește și ea nu aude, mai mult citește de pe buze: *Îi îm-păr-tă-șeș-te!*

Cu ce? Cu aghiazmă oare? Doar nu cu vin, că bebelușii ăștia sunt pe antibiotic!

Nu se poate! E de-a dreptul exasperată. Își lasă greutatea când pe un picior, când pe celălalt, nu are stare, îi vine să-i smulgă lingurița din mână pentru că *le dă tuturor copiilor cu aceeași linguriță!* Doamne, *le-o bagă de la unul la altul în gură!* Și asistenta stă ca o vacă, pătrunsă de eveniment, aceeași cerberită neobosită care, săptămâna trecută, era numai cu nu în gură *nu puneți mâna pe incubator, nu intrați fără halat, nu nu nu, ca noi ne chinuim să păstrăm totul sterilizat!* Da, văd ce vă chinuiți să păstrați sterilizat, l-ați lăsat pe ăsta să intre aici...

Aude ca prin vis:

– Se botează robul lui Dumnezeu, Luca, în numele tatălui, Amin...

Și preotul începe să facă semnul crucii cu mir, pe trupușorul alb.

– Și al Fiului, Amin... Și al Sfântului Duh, Amin!

Își făcu și ea cruce. Se terminase, în sfârșit.

A doua zi s-a trezit într-un miros puternic de tămâie. Venea de pe palier, se infiltrase pe sub tocul ușii de la intrare și acum se simțea în toată casa. Care era goală. Pe unde naiba o fi mama? se întreba Victoria după ce intrase prin toate camerele cu Luca în brațe. Ușa de la intrare se deschise și Lina, mama ei, intră, nu înainte să provoace un vârtej. Toate lumânările din spatele ei, întinse pe cimentul

de pe palier, pâlăpăiră.

– Unde-ai fost, mamă? și continua să legene copilul care scâncea nemulțumit.

– A murit vecinul nostru. Îl știi pe Victor, nu? S-a curățat repede. În septembrie a aflat că are cancer la plămâni și acuma gata, s-a dus. Da' nu s-a lăsat de fumat. Acu' două săptămâni am dat de el pe scări, un etaj mai jos, fuma pe furiș, ca să nu-l vadă nevastă-sa...

– Deci nu te-ai lăsat de vorbit cu morții.

Victoria făcea parte din categoria scepticilor în privința practicilor Linei. Nu o acuza fățiș pe maică-sa de șarlatanie, dar îi plăcea să se considere rațională, ori rațiunea ei nu concepea ideea de dialog cu morții.

Copilul începu să plângă cu urlete și să se zvârcolească.

– Nu știu ce are, de azi-noapte plânge așa. Cred că are colici...și legănatul deveni aproape un zguduit ritmic, fără să potolească suferința.

– Eh! Are colici! făcu bătrâna. E deochiat! Ți l-a deochiat sor-ta cu ochii ăia de șerpoaică... ca ai lu tacto-mare. Uite și ăsta micu' o să facă ochi verzi, ai să vezi tu, decretă ea.

– Du-te, bre, de-aici, sunt albaștri toată ziua. De-abia de la șase luni o să vedem dacă îi rămân albaștri sau nu... nici măcar nu sunt verzi, sunt albaștri.

Dar bătrâna avea dreptate. Genele recesive erau puternice și ea intuisese corect, mai ales că Victoria și tatăl pruncului aveau ochii căprui.

– Hai, dă-mi-l mie...

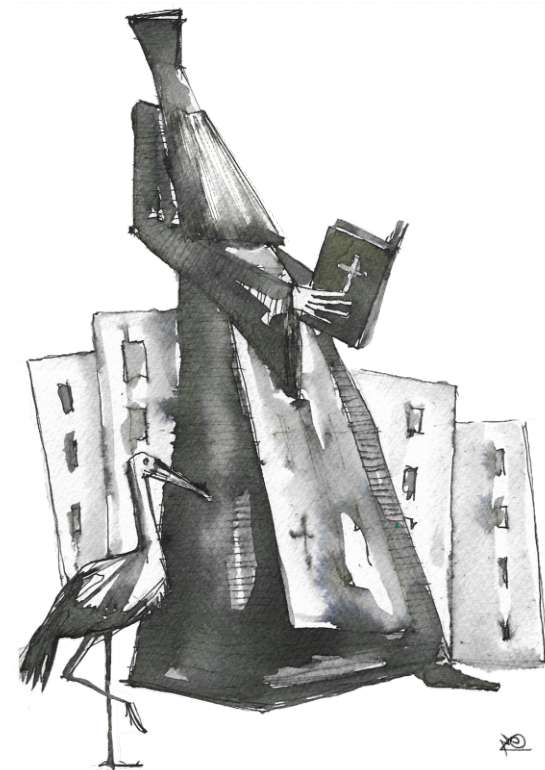
Și Victoria îl desprinsese de ea pe cel mic, nu pentru că ar fi crezut în deochi, ci pentru că obosise, nu-și mai simțea brațele și spatele îi înțepenise dureros, îl plimbase ore în șir noaptea trecută, prin cameră.

Eliberată de povară, se întinse direct pe covor, ca să-și îndrepte spatele. Era poziția ei de predare atunci când era mică. Când nu mai făcea față temelor, când se îndrăgostea și se gândea la o stratagemă de atragere a atenției, când era certată de părinți pentru cine-știe-ce, reacționa în același fel: se întindea pe spate și închidea ochii. I se părea că o pătrunde vibrația pământului. Acum nu mai era nici o vibrație, nu mai avea dedesubt lutul camerei de la țară.

Cu ochii închiși, înregistra secvențial bolboroseala bătrânei Lina. *Fugi deochi dintre ochi... Dintre gene și sprâncene... Fugi deochiat... Că te-ajunge vânt turbat...* O vedea cu coada ochiului cum masează ușor tâmpilele bebelușului.

– Ia te uită, stă ca o scroafă la scărpinat.

Maică-sa îi făcu semn să tacă. *Că eu te-am descântat... Cu mâna te-am luat... Și-n vânt te-am*

aruncat... Să rămâie...

- Auzi, da cum îl cheamă?
- Pe cine?
- Pe ăsta micu. Ce nume i-ai pus la botezu' ăla din spital?
- Luca.
- Luca? Ce nume e ăsta?
- Numele unuia dintre apostoli. Ce, ai uitat? O persoană așa bisericoasă ca tine...
- Nu puteai să-i pui și tu un nume mai românesc?
- Ia uimește-mă cu variantele tale. Lasă-mă să ghicesc: Ghiță, Gheorghe, Vasile...

Hai, scutește-mă... și închise ochii din nou, iar bătrâna își luă bolboroseala de la capăt. După vreo câteva minute finaliză: Să rămâie Luca... Curat, luminat...

Se trezi în cadrul ușii cu *La petite morte*. Tatăl copilului ei. Simțise cum se dizolvă atunci. Credea că n-o să mai aparțină nimănui de-atunci înainte. Se înșela. Apartinea deja unui ghemotoc de carne de 3 kilograme acum, care aștepta dincolo să fie legănat într-un ritm anume și-i porunca printr-un scâncet să găsească acel ritm cât mai repede.

Era într-o zi de vineri. Bărbatul înalt, cu fața măslinie, aspră, de țigan, părea îmblânzit de buchetul cu flori, cam jumulte, dar mai ales de ursul de pluș imens, care avea înălțimea ei (cam 1,50 m). Chiar atunci, o pală de vânt clătină trupurile dezgolate jalnic ale copacilor. Auzi prin geamul deschis cum tresăriră cele câteva frunze uscate care supraviețuiseră iernii. Vântul rece de februarie, care purta cu el, totuși, izul primăverii, o făcu și pe ea să se zgribulească și-și strânse pulovărul mai bine pe ea, acoperindu-și sânii greoi de lapte, căci se făcuse ora de alăptat.

– Pentru ce e plușul? Luca are doar 4 luni. Trebuia să-i iei ceva ce poate prinde cu mânuțele...

Bărbatul deschise gura să-i spună că e cicălitoare, dar o închise la loc cu un aer docil. Vocea ei moale nu căuta ceartă. Și femeia se dădu din ușă ca să-i facă loc să intre. L-a primit în casă, deși trecuseră 4 luni de când născuse și nu primise nici un semn de la el. Normal că l-a primit, un tată, oricât de nehotărât ar fi, tot mai bun e decât un tată deloc.

Bătrâna asculta în spatele ușii dormitorului. Aștepta să fie chemată.

- Mamă, fă și tu o cafea.
- Sărut-mâinile, doamnă, o salută bărbatul, aplecându-se.

Bătrâna mormăise ceva și-l pasă pe cel mic mamei, înainte de a se retrage spre bucătărie, unde fiica veni după zece minute, fără copil.

- Mamă, e gata cafeaua? Fă-mi și mie un ceai de chimen.
- E țigan, nu?
- Nu e țigan. Și vorbește mai încet.
- Hai, fa maică...
- Așa e tenul lui. Are pielea mai închisă! Și fă cafeaua aia azi!

ARCHITECT

CAZINOUL DIN CONSTANȚA
LA PREMIILE BIG SEE 2026
ÎN SLOVENIA

IRINA-PETRA GUDANĂ

Ne bucurăm să anunțăm că proiectul de consolidare, restaurare și punere în valoare a Cazinoului din Constanța a fost nominalizat la Grand Prix în cadrul secțiunii „Cultural Buildings” la BIG SEE Architecture Awards 2026.

Evenimentul s-a desfășurat între 21-22 mai în cadrul BIG SEE Festival 2026, la Portorož, în Slovenia.

Distincția reprezintă o importantă recunoaștere internațională pentru unul dintre cele mai ample și complexe proiecte de restaurare realizate recent în România.

BIG SEE Festival este una dintre cele mai importante platforme dedicate arhitecturii, designului și industriilor creative din Europa de Sud-Est, reunind anual profesioniști, birouri de arhitectură, instituții culturale și companii din întreaga lume.

Ediția din 2026, desfășurată sub tema „Too much? What is just enough?“, a propus o reflecție asupra relației dintre arhitectură, responsabilitate culturală și sustenabilitate.

Nominalizarea proiectului Cazinoului din Constanța la Grand Prix în categoria „Cultural Buildings” reconfirmă relevanța patrimoniului construit românesc în contextul dezbaterilor internaționale privind conservarea, regenerarea și reutilizarea monumentelor istorice. BIG SEE Awards sunt evaluate de un juriu internațional și recompensează proiecte care se remarcă prin calitatea arhitecturală, sensibilitatea față de context și impactul cultural al intervenției.

Restaurarea Cazinoului din Constanța reprezintă rezultatul colaborării dintre numeroase echipe de experți, specialiști și executanți care au contribuit, pe parcursul a peste cinci ani, la recuperarea unui monument aflat într-o stare avansată de degradare. Proiectul a urmărit nu doar consolidarea și restaurarea clădirii, ci și reintegrarea acesteia în viața publică a orașului, ca spațiu cultural și reper urban contemporan.

Această nominalizare internațională evidențiază importanța proiectelor de restaurare realizate cu responsabilitate și rigoare profesională și confirmă faptul că patrimoniul construit poate deveni un instrument activ de dialog cultural și reprezentare internațională.

- Proiectant general și de arhitectură: Remon Proiect - arh. Constanța Carp (expert M.C.), arh. Smaranda Baci (expert M.C.), arh. Magdalena-Carmen Vladimirescu, arh. Irina-Petra Gudană
 - Antreprenor general și manager de proiect: Aedificia Carpați S.A. - ing. Petre Badea, ing. Marius Stan
 - Rezistență: prof.dr.ing. Paul Ioan - expert atestat M.D.R.A.P. și M.C., Ștefan Geantă, ing. Vladimir-Constantin Crișan, ing. Eduard Gabriel Petrache (Profesional Construct S.R.L.), ing. Mihai Biriș - specialist atestat M.C.
 - Instalații electrice: ing. Eduard Socaci, ing. Daniel Jan Dobrotă, ing. Mihai Homata, ing. Eduard Eugeniu Mirea, ing. Cristian Marius Ilinca, ing. Andrei Iorga (Tehnoinstal S.R.L.)
 - Instalații sanitare: ing. Vulpaș Camelia
 - Instalații HVAC: ing. Anton-Victor Voroneanu
 - Instalații: ing. Ioan Mareș - specialist atestat M.C.
 - Componente artistice: coordonator - Ion Chiriac - expert restaurator atestat M.C. (Patrimoniul S.R.L.), Mircea Baci - specialist restaurator atestat M.C. (Pegasus Restaurări S.R.L.)
 - Vitralii: Amalia Verzea - expert restaurator atestat M.C. (Ars Vitrearum Amaga S.R.L.)
 - Expoziție permanentă: arh. Constantin Goagea (Zeppelin Design S.R.L.)
 - Corpuri de iluminat - FD Stil S.R.L.
 - pardoseli piatră - Theda Mar S.A.
 - tâmplărie lemn – Holz Center S.R.L. (Mark Holz)
 - mobilier & pardoseli lemn: OvoDesign S.R.L.
 - Foto: Vlad Eftenie, Remon Proiect, Aedificia Carpați & AnewFilm
 - Partener onorific: Uniunea Națională a Restauratorilor de Monumente Istorice – președinte ing. Gabriela Carpov
 - Finanțator: GUVERNUL ROMÂNIEI prin MINISTERUL DEZVOLTĂRII, LUCRĂRILORE PUBLICE ȘI ADMINISTRAȚIEI
 - Implementare lucrări: COMPANIA NAȚIONALĂ DE INVESTIȚII
- Beneficiar: PRIMĂRIA MUNICIPIULUI CONSTANȚA

Cazinoul din Constanța, simbol istoric al orașului și reper al arhitecturii Art Nouveau, a fost supus unei ample intervenții de restaurare și consolidare între 2020 și 2025. La debutul lucrărilor, clădirea se afla într-o stare avansată de degradare, cauzată de lipsa întreținerii, expunerea la mediul marin și intervențiile din ultimele decenii.

Proiectul a urmărit nu doar consolidarea și restaurarea Cazinoului din Constanța, ci și reintegrarea sa în viața publică, ca spațiu cultural multifuncțional. Intervențiile au combinat corectarea erorilor trecutului, conservarea elementelor originare și adaptarea la nevoile contemporane, reușind să redea nu doar imaginea arhitecturală, ci și spiritul acestui monument emblematic.

Restaurarea Cazinoului a însemnat mai mult decât un proiect: a fost un act de recuperare a memoriei colective și o reafirmare a valorii patrimoniului construit din România.

Traducere de
Toni Chira

ATELIER
de TRADUCERE

Conrad AIKEN

Conrad Aiken (1889-1973) a fost un important poet american al secolului trecut, care a primit în 1929 Shelley Memorial Award, în 1930 Premiul Pulitzer, pentru *Selected Poems*, și National Book Award în 1954 pentru *Collected Poems*. Poet laureat al Statelor Unite ale Americii în 1950 și 1952, a fost nominalizat în 1973 la Premiul Nobel pentru Literatură, dar a murit cu câteva luni înainte ca decizia juriului să fie făcută publică. A publicat peste 40 de cărți, dintre care 28 de volume de poezie și antologii, 5 volume de proză scurtă și 5 romane.

Improvizații: Lumină și Zăpadă

VI

Au trecut două ore de când te-am părăsit,
Și parfumul mâinilor tale e încă pe mâinile mele.
Și deși, de atunci,
Am privit stelele, am umblat pe străzile albastre și reci
Și am auzit frunzele moarte suflate pe pământ
Sub copaci,
Încă îmi amintesc sunetul râsului tău.
Cum va fi, doamnă, când nu va mai fi nimeni să te amintească
Nici măcar atât cât mine acum?
Îți va împleti țărâna părul?

VIII

Multe lucruri mă nedumeresc și mă tulbură,
 Multe sunt încuiate în cartea albă a stelelor
 Și nu se vor deschide niciodată pentru mine.
 Paginile înstelate se întorc în tăcere,
 Și cele luminate de lună;
 Și, pe măsură ce se întorc, cad umbrele vieții și ale morții.
 Nedumerit și tulburat,
 Aprind o văpaie într-o cămăruță,
 Pereții luminați se apropie de mine,
 Tablourile cunoscute sunt clare.
 Stau în fotoliul meu preferat și răsfoiesc în minte
 Paginile mărunte ale propriei mele vieți, pe care e scris atât de puțin,
 Și aud la fereastra dinspre răsărit apăsarea unui vânt lung, venind
 De nu știu unde.

De câte ori am stat aici,
 De câte ori voi mai sta aici,
 Gândind aceleași lucruri iar și iar în singurătate,
 Așa cum un copil repetă iar și iar
 Primul cuvânt pe care a învățat să-l spună.

IX

Această fată mi-a dat inima mie,
 Și asta, și asta.
 Asta m-a privit ca și cum m-ar fi iubit
 Și a plecat în tăcere.
 Pe asta am văzut-o o singură dată și am iubit-o, și n-am mai văzut-o apoi.

Să le număr pe degete pentru tine?
 Sau ca un preot, alunecând solemn mătăniile?
 Sau să mă prefac că sunt trandafiri, roz pal, galbeni și albi,
 Și să-i așez pentru tine într-un vas larg
 Pus în soare?
 Vezi ce frumos sună când le număr pentru tine —
 „Această fată mi-a dat inima mie,
 Și asta, și asta...”
 Și totuși, inima mi se frânge când mă gândesc la ele,
 Când le rostesc numele,
 Și cum, asemenea frunzelor, s-au schimbat și au fost purtate de vânt
 Și vor zăcea, în cele din urmă, uitate,
 Sub zăpadă.

X

Este noapte și frig și zăpada cade
 și niciun vânt nu întristează pereții.
 În mica lume a luminii din jurul lămpii cu arc
 un roi de fulgi de nea cade și cade.
 Strada tace. Ultimul străin trece.
 Sunetul picioarelor lui, în zăpadă, e neclar.
 Ce tristețe uitată e, într-o noapte ca asta,
 cea care îmi posedă inima?
 De ce mă gândesc la un arbore de camelie
 într-o grădină din sud,
 cu flori roz printre frunze întunecate,
 stând, surprins, în zăpadă?
 De ce mă gândesc la primăvară?
 Fulgii de nea, virând neputincioși,
 cad în tăcere pe lângă fereastra mea;
 ei vin din întuneric și intră în întuneric.

Ce este în inima mea este surprins și nedumerit ca acel arbore de camelie,
frumos încă în angoasa lui strălucitoare?
Și primăvara atât de departe.

XI

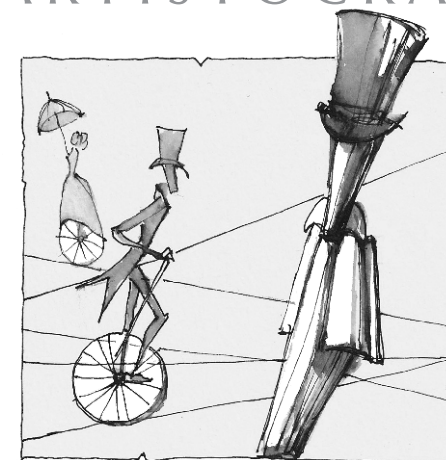
Pe când mergeam prin grădinile luminate de felinare,
Pe coaja subțire și albă de zăpadă,
Atât de intens mă gândeam la nenorocirea mea,
Atât de ficși îmi erau ochii
Pe chipul acestei dureri care a venit la mine,
Încât nu am observat frumoasa palidă colorare
A luminii pe zăpadă;
Nici umbrele lungi, albastre, întreșute ale copacilor;

Și totuși aceste lucruri erau acolo,
Și lămpile albe, și lămpile portocalii, și lămpile liliachii erau acolo,
Așa cum le-am văzut de atâtea ori;
Așa cum vor mai fi de atâtea ori
Mult după ce durerea mea va fi uitată.

Și totuși, deși știu asta și spun asta, nu mă poate mângâia.

ARTISTOCRAT

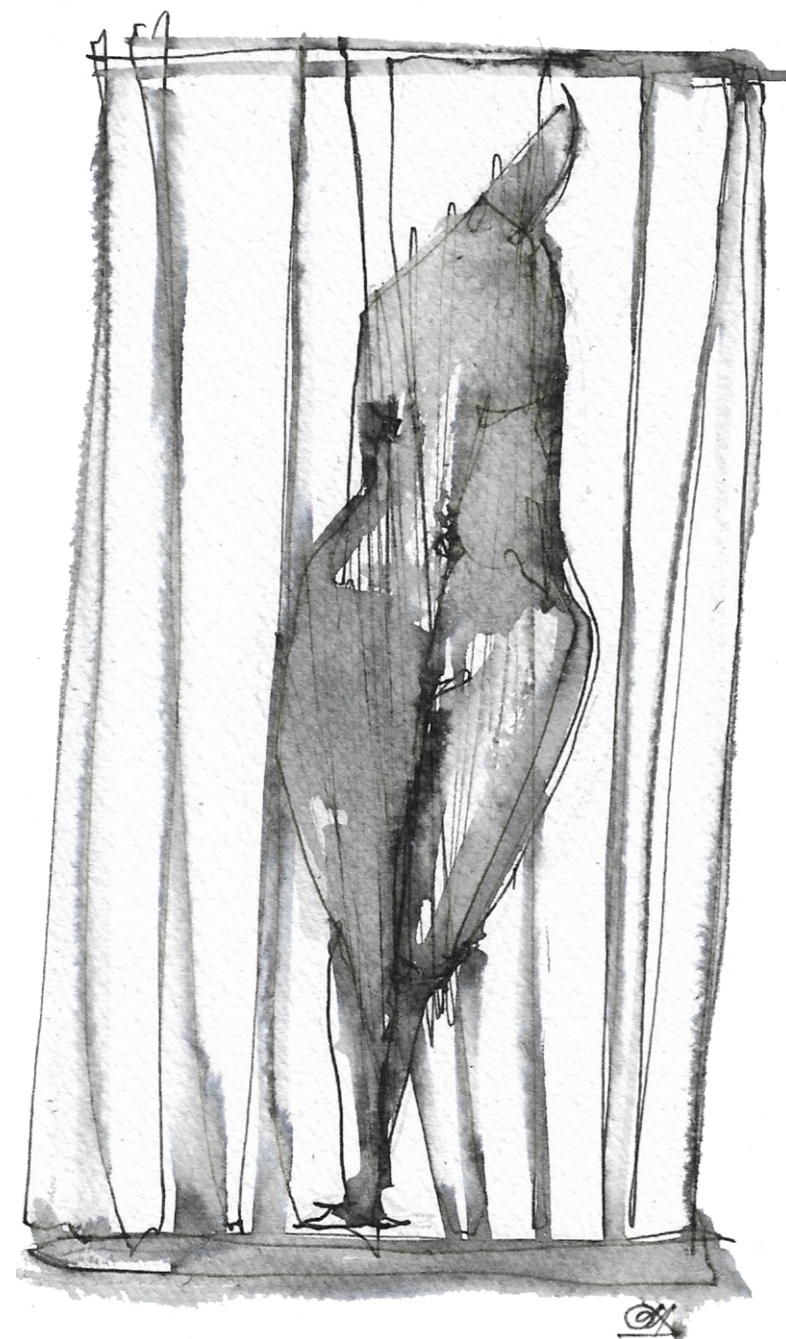

Cătălina **M**MATEI

Sara Baartman

Tu, fiică de neam Khoikhoi, „oamenii oamenilor”,
cum vă numiți în limba voastră sortită pieirii,
născută pe pășunile întinse ale Capului (așa-zisei) Bunei Speranțe,
în 1789, la mai bine de-un secol de când olandezii
au venit să răspândească moartea printre voi.
Cu o mamă moartă, un tată mort, un bărbat și un copil morți și ei,
nu ai avut de ales și te-ai dus servitoare la o fermă de albi.
Sara Baartman, la 19 ani, fratele stăpânului tău a venit
și s-a izbit de șoldurile tale cărnose
și a văzut monedele curgând din ele.
Te-a pus să semnezi un contract promițându-ți faimă
în continentul alb și comori cu care să te întorci acasă.
Și tu ai semnat, Sara, că ce puteai să faci, niște foi pe care nici nu le puteai citi.
După trei luni pe ape, cât mai departe de țara-mamă,
(de ai fi știut că nu ai s-o mai vezi vreodată), ai ajuns în Anglia.
Ai fost dusă la Picadilly, Sara, măreția coapselor tale
era răsăfășul și invidia ochilor la „Parada Ciudaților”.
S-a scris în ziar despre tine, „Venus cea Neagră”,
ce putea fi văzută între unu și cinci

și lumea se aduna să bălească la nurii tăi.
 Un jurnalist a povestit despre tine, Sara,
 cum stăteai în cușca de pe scenă și cum, când ai refuzat să ieși,
 s-a tras cortina și s-a văzut o umbră, o mână ridicată amenințător asupra ta.
 Apoi ai ieșit și ai ascultat comenzile.
 Erai pusă să dansezi, Sara, iar într-o zi, bolnavă, ai arătat spre genunchii tăi
 și spre gâtul tău și ai plâns. Și ți-au chemat dresorul la tribunal.
 Ai fost întrebată dacă ești tratată bine
 și tu, Sara, învățaseși să spui că ești fericită,
 că nu vrei să te întorci acasă fiindcă îți place țara lor.
 Sau poate că nu știai care sclavie e mai puțin rea.
 Cazul a fost închis și la câteva zile ai dispărut.
 Ai apărut după un an la Manchester, unde te-au botezat întru numele lui Isus
 cel alb.
 După trei ani, ai fost dusă în Franța, la Palatul Regal, și vândută unui dresor de
 animale.
 De la 11 la 21, pentru trei franci, oricine se putea zgâi la tine.
 S-au făcut vodeviluri și caricaturi cu tine,
 s-a scris și că îți plăceau dulciurile și că le primeai ca să dansezi,
 că îți schimbai starea întruna, că erai încăpățânată ca orice altă femeie,
 că plângeai degeaba, că te enervai degeaba.
 Naturaliștii te-au căutat și au consemnat grația și agilitatea ta
 și te-au așezat undeva între oameni și pimate.
 Ai murit la 25 de ani și te-au păstrat în muzee.
 Nu s-au interesat de cauza morții tale, dar s-au grăbit să te disece.
 Ți-au pus creierul într-un borcan cu formol. La fel și părțile femeiești,
 bucuroși că în sfârșit se puteau holba la ele, că le puteau măsura,
 că nu ți le mai țineai ascunse firav de mărgelă și de piei de animale
 pe care nu le dădeai la o parte, oricât s-ar fi rugat de tine și te-ar fi plătit.
 Ți-au expus scheletul și mulajul trupului tău
 cu forme nemaîntâlnite la care să caște gura snobii vreme de 174 de ani.
 Sara, tu, femeia femeilor,
 la 213 ani, după multe negocieri, ai ajuns acasă
 să te odihnești, în sfârșit, printre morții tăi.

Inunngitsoq, qaammaq takunngitsoq ¹

Tu, *Inunngitsoq*, cea nenăscută,

ce nume ți-ar fi plăcut să porți:

Pipaluk – cea mică și iubită – sau poate *Silaluk* – furtună de gheață?

Alege tu în numele tuturor celor care nu au avut de ales.

Tu, cea cunoscătoare doar a întunericului,

nu ai pășit pe tărâmul tău pietros și înghețat,

Kalaallit Nunaat, Țara Oamenilor,

sau Țara Verde, botezată așa de vikingul ucigaș

care a fost exilat pe cea mai mare insulă.

Tu nu ai apucat să fii inuită, *om*, cum frumos vă spuneți în limba voastră,

și nici să privești glaciari la cei care te-ar fi numit eschimoasă –

cea „mâncătoare de carne crudă”.

Tu nu ai rostit nici primul cuvânt: *Annana*,

fiindcă cea care nu a putut să-ți fie mamă

a fost chemată într-o zi din anii '60,

pe când avea 12 ani, împreună cu colegele ei,

de directoarea școlii, pentru a fi trimisă la spital.

Fără să-i zică de ce. Nici celorlalte 4500 de fete, nici părinților.

Și ele s-au dus. Și s-au urcat rușinate pe pat. Și și-au pus picioarele depărtate în suporturi.

Și au simțit durerea. Și prima lor dată a fost nu fost prima strângere în brațe.

Și primul lucru pe care l-au simțit în interiorul lor a fost, înainte de orice, răceala steriletului.

Un corp străin prea mare pentru corpurile mici, un corp care să îndeplinească ordinele date de Marele Danez.

Marele Danez, cel care v-a acaparat în numele binefacerii și al culturii,

a spus că sunt prea mari costurile țării și că trebuie reduse.

Și le-a redus. Și v-a redus. Prin campania spirală și cadoul contracepției.

Definitive.

Fără acordul vreunui inuit.

Pentru că limba Marelui Danez nu cunoaște *tunnganarniq*.²

Fiindcă limba lui nu cunoaște *piliriqatigiingniq*,³ *aajiiqatigiingniq*⁴ *uumajuk*.⁵

Marele Danez a zis că știe ce-i mai bine pentru voi, inuiții,

¹ În limba kalaallisut (groenlandeză) = „cea nenăscută, nevăzută la lumina zilei”; *Inunngitsoq* – „nenăscut/ă” sau „om care nu a venit pe lume”; *Qaammaq* – „lumina zilei” sau „soarele”, *Takunngitsoq* – „nevăzut/ă”, ceea ce nu poate fi perceput sau observat.

² *Tunnganarniq* – termen inuit care înseamnă *a manifesta bunătate, ospitalitate și deschidere față de ceilalți*;

³ *Piliriqatigiingniq* – desemnează *colaborarea, cooperarea și munca împreună pentru un scop comun*, o valoare esențială a comunităților inuite.

pentru că el deține Cultura și Știința, pentru că el v-a modernizat și v-a trimis la școli

să-nvățați limba lui cultă (nu, nu ca să o uitați pe a voastră!),

pentru că el v-a făcut drumuri și el v-a construit case și v-a urbanizat.

Și vânătorii și pescarii s-au trezit mutați dintr-un loc în altul, șomeri,

și au început să bea și să se sinucidă. Și acum nu mai există inuit

care să nu aibă un sinucigaș în familie sau în vecinătate.

Marele Danez nu a zis că el vă e dator vouă, că mai bine de un secol a știut

că doar voi erați sursa „aurului alb”. Și l-a epuizat și a făcut sute de miliarde

pe seama criolitei voastre.

Dar îți spuneam de cea care nu a putut să-ți fie mamă.

Când s-a făcut mare, a simțit ce e *iktsuarpok* –

senzația aia de neliniște care te face să verifici din nou și din nou

dacă a venit cel mult așteptat. Și tu n-ai venit.

Și a simțit ce înseamnă *quarrtsiluni* – a sta împreună în tăcere, așteptând ca ceva să se nască.

Dar tu nu te-ai născut. Fiindcă tu ești *Inunngitsoq*.

Mukandori Anonsiyata,

ție îți știm doar numele și moartea.

Dar despre viața ta, Anonsiyata, ce știm?

Ce mâncare îți plăcea, pe cine iubeai, care era melodia ta preferată,

Ce visuri aveai, Anonsiyata?

Numele tău – jumătate rwandez, Mukandori, jumătate catolic –

Anonsiyata – cea căreia vestită i-a fost nașterea Fiului –

Dar ție vestită ți-a fost moartea.

Tu ești cea care amintești de femeile care au fost violate violate violate

violat violat iar și iar și iar.

Aveai 26 de ani când ai plecat pentru totdeauna din Rwanda,

țara celor o mie de coline,

țara celor ce lucrau pământul – *hutu*,

țara crescătorilor de vite – *tutsi*,

țara meșteșugarilor, a vânătorilor – *twa*.

țara revendicată de germani în 1884

⁴ *Aajiiqatigiingniq* – termen inuit care înseamnă *luarea deciziilor prin consens și dialog respectuos*, o formă de guvernare tradițională bazată pe înțelegere comună.

⁵ *Uumajuk* – termen inuit ce derivă din *uumajuq*, adică *ceea ce are viață sau ființă vie*, exprimând respectul pentru toate formele de viață, fiind un adjectiv care sugerează grija și preocuparea pentru sufletul și bunăstarea celorlalți.

țara ocupată de belgieni în Primul Război Mondial, vreme de 46 de ani.
 În țara ta, cei albi au adus și au semănat sămânța discordiei.
 cei albi au zis și au consemnat în cărțile voastre de identitate:
 Tu, *tutsi*, superior; Tu, *hutu*, inferior.
 După ce s-au retras colonizatorii, în 1962,
 cei de jos au cules ura crescută pe pământul fertil.
 Și au făcut din ea macete și moarte. Să cadă cei înalți, au zis,
 dar semănătorii plecaseră; s-au uitat unii la alții, s-au uitat în actele de
 identitate
 unde era soarta lor: hutu viu, tutsi mort.
 Tu erai tutsi, Mukandori Anonsiyata,
 și așa ți-au decis anul morții: 1994 -
 anul războiului civil, al genocidului:
 100 de zile. 800 de mii de civili morți.
 50 de mii de văduve.
 75 de mii de orfani.
 500 de mii de femei violate.
 20 de mii de copii din flori negre.
 Tu ai fost printre femeile violate de Interahamwe, miliția celor uniți să ucidă,
 în fața tuturor, în fața copiilor, în fața soților, în fața părinților.
 Femei care implorau moartea.
 Tu ai primit-o. Ai fost străpunsă de un băț ascuțit la vârf de jos până sus.
 Părțile tale intime făcute publice, făcute jertfă.
 În numele tău, Anonsiyata, nu se țin momente de reculegere,
 în numele tău nu se tace, în numele tău se vestește.
 În numele tău, femeile se adună și își recapătă vocea, în numele tău
 au zburat prima oară cu avionul ca să denunțe,
 să fie martore, să vorbească despre ceea ce nu se vorbea.
 În numele tău și al lor, o femeie a venit la tribunal,
 deși dăduse naștere cu două zile în urmă și era slăbită de malarie.
 În numele vostru, o femeie a mărturisit, deși a fost amenințată,
 iar soțul i-a fost ucis laolaltă cu fiica.
 În numele vostru, violul a fost consemnat drept crimă de război.
 În numele tău, Mukandori Anonsiyata, femeile se adună
 și vorbesc și vorbesc și plâng și dansează.

 Ștefan MANASIA

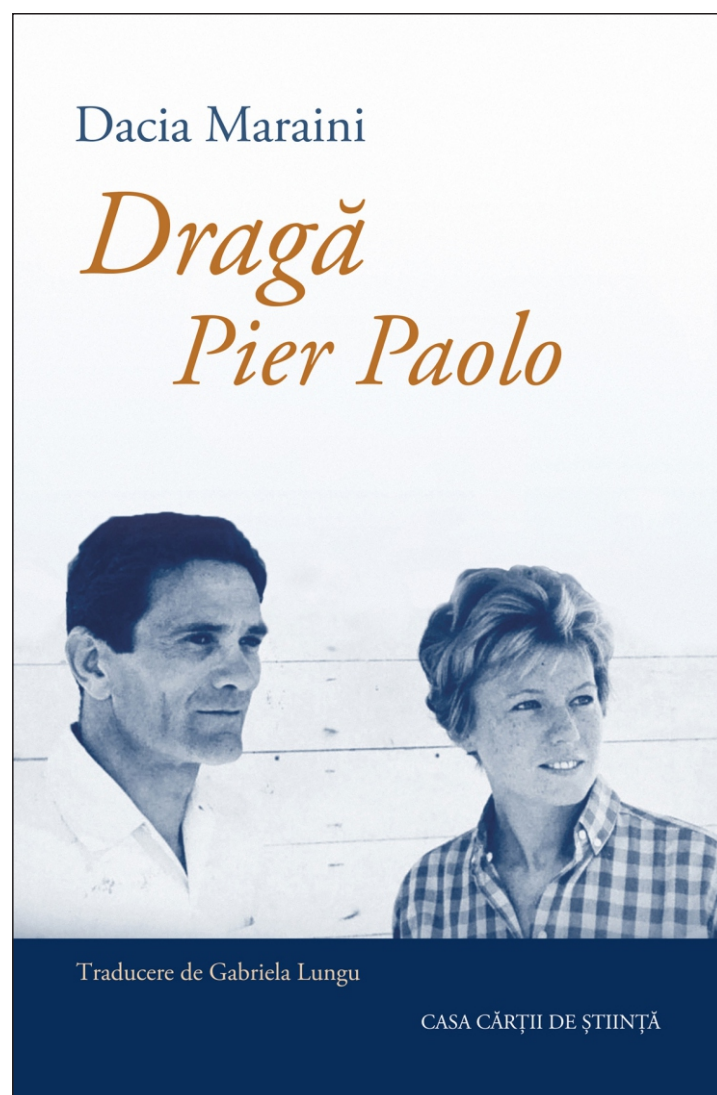
Un roman epistolar despre fascinantul *heteromorfism pasolinian*

Întâmplarea face să fi descoperit cartea Daciei Maraini, *Dragă Pier Paolo*, pe raftul cu volume disponibile la intrare în toaleta scriitorilor (de pe culoarul împărțit între redacții literare și asociații ale artiștilor din Cluj). WC-ul public, maidanul sordid sunt topoi ce injectează dopamină în scrisul pasolinian, atât de atent altminteri la semne, metamorfoze, divinități camuflate. „Romanul” Daciei Maraini – din care Gabriela Lungu, traducătoarea splendidei ediții românești, publicase fragmente în *Poesis internațional* – a apărut la Casa Cărții de Știință în 2023. Ar fi meritat o publicitate mai amplă (nu trecuse decât un pic de la Centenarul Pasolini), difuzare mai bună, pentru că este realmente o capodoperă: și anume specia textului hibrid, neînseriabil pe care îți dorești – adesea în vid – să-l (re)descoperi & (re)citești. Lângă budă, așadar, ceea ce avea să devină lectura mea favorită & nepedepsită dintru începutul noului an, zeitatea jucăușă mă aștepase; jubilez: zeci de *condeieri* vor fi trecut pe acolo fără s-o descopere, ei se nasc și reîncarnează (îmi spun) fără a avea vreodată acces la revelație: „Orice mare scriitor iubește mai presus de toate Compilațiile. Cultura oricărui mare scriitor e medievală.” (*Petrol*, Pontica, 1999, p.93, trad. Ștefania Mincu)

Dacia Maraini a fost o prietenă de anduranță a lui Pasolini. Ca și Elsa Morante, Natalia Ginzburg, Maria Callas (casta diva inamorata, aflăm acum, de regizorul *Medeei*) sau – într-o formă de prietenie contaminată de fanatism & idolatrie – Laura Betti. Parteneră de viață a romancierului Alberto Moravia, mult mai tânără decât autorul *Indiferențelor*, Maraini are o biografie spectaculoasă: ea este beatnică înainte de beatnici, adică nomadă; fiică a unei prințese siciliene (dealer de artă) și a unui eminent lingvist și etnolog (pasionat de Japonia și Tibet), ajunge să-și petreacă primii ani în Țara Soarelui Răsare, unde părinții, antifasciști, au fugit de dictatura musoliniană; când aliații debarcă în Peninsula și Italia intră în război cu Japonia, Marainii se văd internați în lagăr, înfometați, și numai cunoștințele părintelui etnolog îi salvează de la o moarte sigură (adoratul ei tată își

taie un deget, ca altădată acei *ronini* năpăstuiți, și îl oferă comandantului lagărului care, pentru a nu fi la rându-i dezonorat, se vede acum obligat să ofere hrană și siguranță prizonierilor italieni); scăpată cu viață, Dacia își petrece adolescența în Sicilia, studiază la Roma, unde la un mic restaurant din Piazza del Popolo, unde se mănâncă ieftin, se freacă unii de alții, creativi și cordiali, Fellini, Elsa Morante, Natalia Ginzburg, Alfonso Gatto, Bernardo Bertolucci, Pasolini, Moravia, cinești, scriitori, actori, jurnaliști, într-o camaraderie defunctă astăzi (în era consumerismului accelerat).

Scriș în preajma centenarului Pasolini, epistolarul Daciei – scrisorile așternute într-un fel de stare de urgență... postum, texte ale ucenicei, sorei mai mici, prietenei, companioanei de hoinăreală – devine un, cum spuneam, text hibrid, brodat cu erudiție ludică. *Dragă Pier Paolo* poate fi citit ca: roman... psihobiografist

(cum comisesse, în *Îngerul destinului*, Dominique Fernandez, acesta ficționalizând – falsificând fără doar și poate – mai mult, pentru că nu i-a fost dat să trăiască & să lucreze în intimitatea lui PPP); eseu delicat și comprehensiv, în maniera exercițiilor de admirație ale unui E.M. Cioran; mic manual – cel mai frumos pe care îl cunosc – despre scris, prietenie și artă/literatură în simbioză cu viața & moartea (aici Emanuele Trevi are un text înrudit, un roman-eseu, *Ceva scris*, închinat, firește, monstrului literar PPP, văzut ca ultim – alături de Pynchon – Mare Autor modern); jurnal de călătorie, inițiativ, exotic & tulburător, iscodind zone virgine (încă pe-atunci) în fața turismului agresiv și a ideologiilor care exportă *un male mortale* (sunt extraordinare paginile de safari în căutarea lui Edipo Re, a unui mic foc alb, a unei Clitemnestra prin peisajele Africii centrale, în deșert, în sate paupere și periferii urbane; și este special pentru cititorul român capitolul – epistola – ce consemnează vacanța de iarnă a trioului Moravia-Maraini-Pasolini în România comunistă).

Nu am citit-o mulți ani pe Dacia Maraini din cauza prenumelui ei... protocronist. La fel, în studenție, când i-am zărit vreun titlu în vitrina unei librării în Cluj, mă alunga – cum s-a întâmplat și cu alți autori la acea vreme, mai puțin cu ereticul PPP – trecutul ei „comunist”. Și descopăr acum o autoare extraordinară, îi ascult interviurile, o *văd* abia astăzi; nu am putut să notez nimic, să subliniez pe paginile cărții atât de bine scrise. Un mic tratat proteiform, cum lui Pier Paolo – autor al *Divinei Mimesis* și al faimosului (& necititului) *Petrolio* – atât i-ar fi plăcut.

Mitografia pasoliniană e corectată, salutar și decent, fără orgoliul exclusivist care otrăvește adesea relația maestru-discipol-*ceilalți*, în cartea ce include și o epistolă românească. În 1971 Pasolini ajunge în România lui Ceaușescu, acompaniat ca de obicei de Moravia; aventura nu scapă firește Securității, presei controlate, apar materiale în *România liberă* (17 iunie 1971) și *Dobrogea nouă* (13 iunie 1971), unde vocile acestor mari „scriitori civici” sunt mai mult ca sigur modificate, ei apărând ca admiratori osificați ai frumuseților patriei, stațiunilor de pe litoral etc. La Eforie Nord, în Hotelul Europa, Pasolini finalizează scenariul *Povestirilor din Canterbury*. Folclorul comunist se oprește aici. Dacia evocă (probabil) o (altă) vacanță de Crăciun inițiată de Pasolini în țara lui Mircea Eliade (pe care îl citea și respecta, știm din *Ceva scris*): „Îți amintești că ție ți-a venit ideea unei vizite la Centrul tinereții veșnice, în timp ce te pregăteai să filmezi *Oedip* tocmai în pădurile Transilvaniei?[...] Te dezgusta bătrânețea și o simțai deja apropiindu-se, chiar dacă n-aveai decât cincizeci de ani.[...] De mai mulți ani petreceam Crăciunul și Anul Nou în savanele fierbinți din centrul Africii, în India, în Yemen sau în Afganistan. Dar în anul acela, ai hotărât că, în timp ce vei căuta locurile pentru *Oedipul* tău, ne vom cufunda și în apele miraculoase ale doctoritei din București.” (pp.132-133) Dar ținutul „tinereții veșnice” nu l-a împiedicat pe Pier Paolo să observe lucid & inadecvat: „De la București ne-am îndreptat spre lacul Bucura, îți amintești? Totul era minunat, dar pe tine nu te convingea. Spuneai

că România e o țară prea modernă, prea industrializată, prea dornică să construiască blocuri și să asfalteze străzile. Regretai că distruseseră vechile sate cu poetice case din lemn în culori vii.” (p.133) Satele mai existau desigur, dar ghizii ofereau probabil pachetul *first class* unor așa musafiri. Finalul epistolei e galvanizant, Dacia Maraini rememorează îndrăgostirea intensă de un marinar cast și monoglot, în timp ce coborau, ea și Pasolini, cu o ambarcațiune, de-a lungul falezii Mării Negre. „Am avut o stranie senzație de veselie senzuală”, notează ea, și: „E ciudat cum uneori se naște în noi dorința pentru un trup necunoscut, iar în cazul acela și interzis de împrejurări. Dar tu, cu antenele tale, ți-ai dat seama și, cu un zâmbet delicat și tainic, mi-ai dat de înțeles că-mi erai complice. A fost o foarte scurtă întâlnire, care a durat doar câteva ore, făcută din cafea și zahăr pudră, o întâlnire din care mi-a rămas în memorie căldura senzuală, forța explozivă, chiar dacă sublimată, și imediat după aceea durerea despărțirii. Mi s-a părut că înțeleg atunci că iubirile tale erotice semănau probabil cu aprinderea aceea a mea înăbușită în clipa în care s-a născut.” (p.134) Dacia se oglindea în ochii verzi ai marinarului român, Pasolini se desfăta intelectual-senzual pe tărâmul Argonauților (epopeea lui Apollonius din Rhodos e unul din textele lui privilegiate).

Triumvirii Dacia, Alberto, Pier Paolo își prețuiesc compania unul altuia într-atât de mult, încât își iau tustrei o casă în Sabaudia, pe țărmul Mării Tirenene. Acolo, lucrează Dacia la scenariul *Florii celor o mie și una de nopți*, se inițiază sub cele mai bune auspicii în cinema, ca să devină mai apoi, ea însăși, scenaristă și regizoare, după ce pornise – asemenea lui PPP – ca poată și prozatoare într-o aventură intelectuală din cele care nu mai sunt permise în aculturalul & obscenul secol XXI.

Pasolini e viu, mai viu ca niciodată și își continuă arderea, jertfa de sine, proiectul sublim în paginile acestui epistolar, probabil că ăsta e darul cel mai important pe care Dacia Maraini îl aduce – în 2022, anul ediției princeps italiene – Centenarului. Inteligența, talentul și dragostea fraternă a unei mari poete, a unei mari prozatoare assemblează *un cronovizor* spre unul din momentele faste ale istoriei culturii italiene (Fellini, Morante, Ginzburg, Ferreri, Bertolucci, Betti, Callas, Penna, Siciliano – sunt nume care apar atât de natural aici), focusând existența unui tip uman, inițiat & erou & eretic, aflat în pragul extincției și totuși fascinându-ne încă, urcând din antichitatea eleusină până în Roma anilor '50, '60, '70. Când anturajul, biotopul și logica sa de a axista dispar complet – asemenea vitalelor culoare forestiere pentru jaguarii și tigrii uciși și fetișizați de specia asta abjectă despre care, dinspre care a scris și pe sine s-a scris Pasolini.

ARTA la PERETE

Eduard ANDREI

Oglindire.Simbol.Reflexie @ GAAR

Afișul expoziției *Oglindire.Simbol.Reflexie*,
Galeriile de Artă ale Academiei Române

Expoziția *Oglindire.Simbol.Reflexie*, deschisă la **Galeriile de Artă ale Academiei Române** în perioada 22 aprilie – 12 mai 2026, reunește patru artiști din aceeași generație (născuți în anii 1970) – **Ion Anghel, Anca Pașa Deaconu, Alina Gherasim, Alexandru Potecă** – și tot atâtea „mitologii personale”, sintagmă împrumutată din domeniul psihologiei cognitive pentru a defini acele structuri interne complexe care determină modul de percepere a lumii, conferind „sens trecutului, înțelegere prezentului și direcție viitorului” (Stanley Krippner, 1990). La vernisajul din 26 aprilie au luat cuvântul Gheorghe Pogan, membru al Consiliului director al Uniunii Artiștilor Plastici din România, subsemnatul, în calitate de critic de artă, și artista Anca Pașa Deaconu,

Deschisă la scurt timp după Săptămâna Luminată, expoziția a adus propria lumină, transfigurată prin folosirea de către cei patru artiști a aurului – fie sub formă de pigment, fie ca foiță de aur –, amintind deopotrivă de fondul icoanelor și mozaicurilor bizantine, ca simbol al lumii divine, dar și de bronzul auriu al anumitor sculpturi ale lui Brâncuși, polisate la maximum, până a deveni oglindă ce reflectă chipul privitorului.

Oglinda – acest obiect misterios care a fascinat omenirea încă din Antichitate – a primit de-a lungul timpului și în diverse geografii culturale, multiple semnificații: imagine a sinelui, introspecție și auto-cunoaștere (mitul lui Narcis), dar și reflexie a spectacolului lumii sau a cunoașterii umane enciclopedice (*speculum mundi*), instrument magic-protector, portal de trecere către o altă realitate, fantastică (romanul *Alice în Țara Oglinzilor* de Lewis Carroll, 1871). Istoria artei înregistrează o serie de capodopere în care apare motivul oglinzii, de la picturile *Portretul soților Arnolfini* (1434) de Jan van Eyck, *Las Meninas* (1656-57) de Diego Velázquez sau *Un bar la Folies Bergère* (cca. 1882) de Édouard Manet, până la lucrări din perioada contemporană, în care oglinda este încorporată la propriu în operă, precum picturile lui Michelangelo Pistoletto și instalațiile lui Yayoi Kusama. Ca urmare, expoziția a fost concepută pentru a avea ca nucleu vizual imensa sferă aurie intitulată *Oglinda* a artistei Anca Pașa Deaconu. Amplasat în centru sălii, acest obiect devine astfel astrul tutelar – Lună sau Soare ? – în jurul căruia gravitează / se construiește întreaga expoziție. La nivel conceptual, artiștii au afinități și lucrările lor își răspund „în oglindă”, prin abordarea unor teme general-umane: universul spiritual, căutarea originilor, a esenței lucrurilor și a formelor arhetipale, creația naturii versus cea umană, arheologia în sertarele memoriei, referințele autobiografice sau evenimentele cu impact asupra societății. În registrul limbajului plastic, sobrietatea negrului este înnobilită de prețiozitatea aurului, care leagă între ele lucrările expozanților printr-o subtilă rețea.

Imagine de la vernisaj: (de la stânga la dreapta) artistul Alexandru Potecă, criticul de artă Eduard Andrei, artistele Anca Pașa Deaconu și Alina Gherasim, artistul Ion Anghel. Foto: Ștefan Bedereag

Ion Anghel, deși cu o formație de pictor, simte nevoia volumului, exprimându-se predilect prin asamblaj și obiect, care frizează uneori sculptura în relief sau *ronde-bosse*. Lemnul, pielea, ipsosul, materialul textil, metalul, fructele uscate, ceramica, foaia de aur, cartonul, marmura se regăsesc în lucrările artistului alături de pictura în ulei. Anumite compoziții includ obiecte găsite (estetica *objet trouvé*), fie integrate ca atare pentru propria expresivitate, fie camuflete prin intervenții cu alte materiale sau straturi de culoare. Dublate adesea de spiritul ludic și o fină ironie postmodernă, capacitatea și curiozitatea de a combina cu rafinament și inteligență vizuală diverse texturi și materialități conduc la crearea unor asamblaje de inspirație religioasă (*Sfântul Gheorghe* – redus la sabia cu care străpunge balaurul, imaginată dintr-o curea desfășurată vertical și un cui orizontal în chip de mâner, deasupra unei mase amorfe de smoală întruchipând balaurul) sau a unor obiecte ca mașinării fantastice (*Moara cu noroc*, *Pendul cifrat*) și (pseudo)monumente de for public (*Monumentul anului*).

Anca Pașa Deaconu este preocupată de dualitatea așa-ziselor „non-culori”, albul și negrul, cu conotațiile lor simbolice marcând dihotomii: binele și răul, lumina și întunericul, ziua și noaptea. Acestora li se alătură aurul, amintind de cele trei *Păsări* concepute de Brâncuși pentru proiectul nefinalizat al Templului din Indore din anii 1930 (una din marmură albă, una din marmură neagră și una din bronz). Pe lângă *Oglinda* sus-menționată, artista expune și două lucrări de dimensiuni monumentale (*Scut I* și *Scut II*), realizate în tehnică mixtă (pictură și colaj), instalația *Noaptea mea* (o mare pânză neagră, pe care se proiectează rame

Imagine de ansamblu din expoziție. Instalația *Noaptea mea* (în stânga) și obiectul sferic *Oglinda* (în centrul sălii) de Anca Pașa Deaconu. Foto: Eduard Andrei

albe vide, invitând privitorul să își imagineze conținutul, și una pe care este așezat un măr auriu, evocând basmul *Păsării măiestre*) și o serie de colaje mai mici, în care este reluat motivul circular, cu trimitere la sărutul brâncușian, sublimat sub forma sferei secționate median, așa cum se găsește pe grinda și pe stâlpii *Porții Sărutului* de la Târgu-Jiu.

Alina Gherasim, prin seriile *Eden* și *Dispăruți în Paradis*, explorează cu sensibilitate mitul paradisiac, ca grădină mirifică a Raiului, pomenită în *Cartea Genezei*, dar și ca loc al *Păcatului originar*, când Eva și apoi Adam mușcă din fructul *Cunoașterii binelui și răului*, fiind ca urmare pedepsiți prin izgonirea din Paradis. Se naște de aici, în lucrările artistei – concepute serial și în tehnică mixtă pe hârtie Langton –, tema nostalgiei Paradisului pierdut, dar și aceea a Paradisului terestru – o lume aureolată de noblețea firească a naturii (sugerată prin elementele vegetale și marine) și care și-a extins orizonturile prin marile descoperiri geografice (motivul vaporului, al călătoriei pe apă a exploratorilor), astronomice (motivul astrelor, precum în *Luna de argint*) sau ale științelor exacte (instrumentele de calcul). În unele serii compuse pe verticală și pe module pătrate, alternanța lucrărilor cu elemente figurative și a zonelor de „pauză”, marcate prin pătrate monocrome, amintește de minimalism, dar și de barele de lemn rotunjite și colorate după principii matematice, introducând deliberat eroarea, ale lui André Cadere.

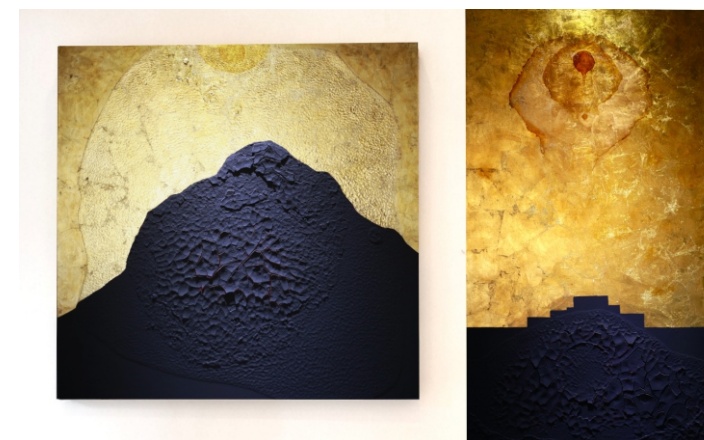
Alexandru Potecă prezintă lucrări din seriile *Memoria unui peisaj* și *Orașul încercuit*, executate în tehnică mixtă pe pânză (pigment de frescă negru și roșu, argilă crăpată, elemente vegetale colate). Formația sa de sculptor este trădată de

Asamblaje de Ion Anghel: (de la stânga la dreapta) *Sunetul sfânt*, *Sf. Gheorghe* și *Zugrav de subțire*. Foto: Eduard Andrei

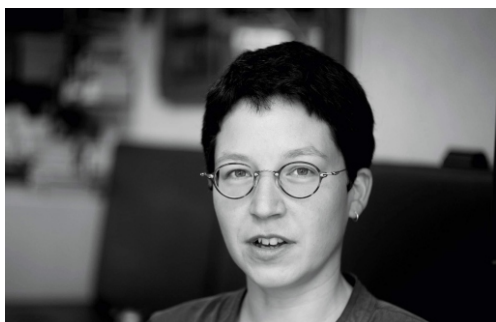
Lucrări de Alina Gherasim din ciclul *Eden* (tehnică mixtă pe hârtie Langton).
Foto: Eduard Andrei

tendința de a ieși prin colaj din bidimensionalitatea pânzei, ca și de dorința de a explora / exploata materialitatea lutului. Lucrările sale evocă, pe rând, peisaje naturale și zone urbane industriale, devastate de războaie – reale sau pur imaginare. Frumusețea structurilor naturale (flori, pământ) este juxtapusă catastrofei apocaliptice, conotată printr-un fel de „lavă” vulcanică neagră, care acoperă – total sau parțial – imaginea. Registrul în care artistul folosește foița de aur este fie cel superior / cerul, fie cel inferior / pământul. Orașul este sugerat doar printr-o linie cu contururile nediferențiate ale clădirilor de blocuri, asemenea crenelurilor unei cetăți medievale. Într-una dintre lucrări apare, în registrul terestru, iar într-o alta, în registrul celest, un motiv sferic format din cercuri aurii concentrice, cu intensități gradate ale luminozității, sugerând coroana unui arbore sau o sămânță ce urmează să germineze, ca proiecție a viitorului, respectiv, un astru sau ochiul atotvăzător al Divinității.

Lucrări de Alexandru Potecă din ciclul *Orașul încercuit* (tehnică mixtă pe pânză).
Foto: Eduard Andrei

Traducere și prezentare
de Mihók Tamás

LÁNG Orsolya

ATELIER
de TRADUCERE

Láng Orsolya (n. 1987, Satu Mare) este poetă, prozatoare, graficiană și regizoare. A publicat volumele *Tejszobor* (*Statuie de lapte*; microroman, 2015), *Bordaköz* (*Spațiu intercostal*, poezie, 2016), *Pályamatricák* (*Viniete de autostradă*, note de călătorie, 2020), *Személyes okok* (*Motive personale*, poezie, 2021) și *Ház, délután* (*Casă, după-amiaza*, poezie, 2024), acesta din urmă fiind și sursa traducerilor noastre. Trăiește la Budapesta.

Secretul succesului

Suferința s-o ia în stăpânire. Să-i distragă atenția rude grijulii. Chef de viață să-i mai tresalte când și când, să fie atunci exact ca odinioară. Să-și găsească de lucru, cu provocări potrivite vârstei. S-o facă fericită, s-o copleșească satisfacția că e capabilă de reinventare. Să-și îngăduie să se suprindă. Să fie mai înțeleaptă decât e deșteaptă. Să dea peste ea dragostea din nou, să-și părăsească copiii. Când se simte singură, să se uite la fotografii, să citească jurnale. Să

păstreze totul intact. Să se mute des, să nu se aleagă cu rădăcini decât cu cutii ticsite de etichete. Cariera să i-o ia pe curbă ascendentă. Să aibă una sau două confidențe față de care să nu-i fie jenă să arate urâtă sau obosită. Să i se întărească încrederea de sine ferfeniită de furtunile unei epoci contradictorii. Să fie mai deșteaptă decât e instinctivă. Să priceapă instrucțiunile care i se dau, să le priceapă ca instrucțiuni. Să nu se ia prea în serios. Să iasă în evidență și ca figurantă. Să fie splendidă. Să se ascundă după măști, să dea voce păpușilor sale, să fugă din fața a tot ce înseamnă orfan. Să țină jurnal. Să se roage pentru tatăl său grav bolnav. Pe mama sa s-o uite. În cele din urmă să poposească în perioada sa de glorie, cu care nu are defel amintiri.

Confluențe

După-amiaza venise vorba despre mare,
așa cum se întâmplă să vină vorba despre mări:
alături de suspine.
Prin albia micului pârâu murdar,
fuga-fuguța acasă din fața fulgerelor.
Dimineața degeaba căutai fotografiile blurate din telefon.
În cele rămase la mine abia ești recognoscibil.
Eu, pretextul, mă văd clar.

Ce lipsește pentru a fi fericit?
Însăși fericirea.

Nu ca broaștele sărind din fața pașilor noștri,
plescând în beznă.
Cele lipite în perechi, știindu-se invulnerabile,
au rămas neclintite.

Memoria este eroziune.
Uitarea e imortalizare.

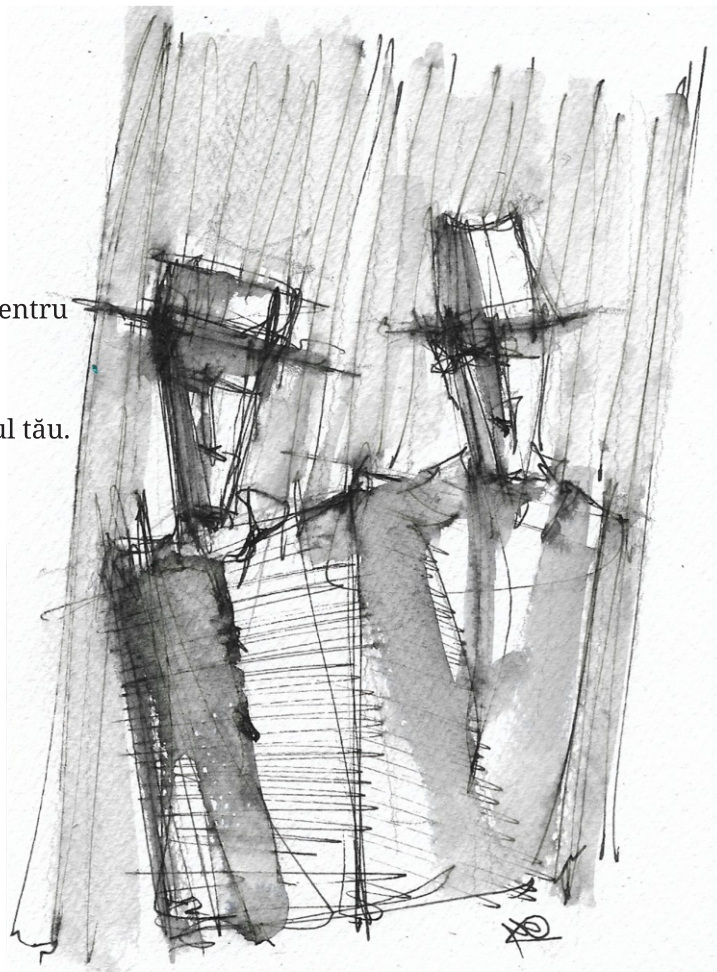
Să alergi aplecat pe sub poduri înseamnă ariditate.

Aici, printr-o inscripție pe zid cineva
îi cere altcuiva să îl răpească pe Lună.
Mai pe românește, ar vrea să rămână cu el.
Literalmente: rămâi cu mine.

Nu are efectul unui mesaj nominal,
totuși, cu timpul, nu va deveni
atât de impersonal.

Damiel și Cassiel

Am rămas aici cu doi bărbați cu pălărie,
cărora m-ai încredințat. Pe care mi i-ai încredințat?
Grija involuntară a fugarului.
Aici totul fusese deja minat.
De atunci, unul a început să scrie versuri.
Celălalt nu mai vrea să moară.
Uneori îi mângâi pe cap
pentru că-s necăjiți.
Ne avem bine, se poate spune.
Între timp a izbucnit războiul
și asta nu mai e un simplu idiom.
Rachete și civili fugind.
Bărbații răspunzători garantează pentru
pace fără să clipească, în timp ce
din ochi le curg lacrimi.
Dar asta poți vedea și tu din refugiul tău.
Sper că te întremezi.

Raportul inspectorului buneii purtări

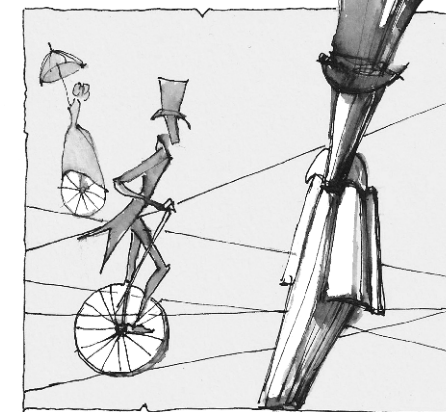
Într-o zi, am luat la rând câteva parfumerii,
căutam recipientul după care
să te pot recunoaște cu ochii închiși.
După un timp, mi s-a făcut greață.
N-am dat peste odorul tău, dar ieșind
în smogul de pe bulevard, am avut senzația că nicidecum
n-am avut parte de aer mai proaspăt. Nu știu
dacă povestea asta are vreun tâlc.
Viața e plină de referențialitate.
Nu e vina ei.
De când m-am hotărât să nu-mi mai pese,
rețeaua de referințe parcă a devenit și mai agresivă.
Locuri, propoziții rostite:
toate vor să fie materie primă.
Formidabilă insistență!
Încă din școală mă exaspera când cineva
se agita să răspundă mai să cadă din bancă.
Ceea ce este menit mai devreme sau mai târziu
va deveni literatură. Să nu crezi că trăiesc cu luciditatea
necruțătoare a colecționarului de motive.
Știai că, spre sfârșitul vieții, Regele Midas
nu mai putea nici să mănânce, îmbucătura
se transforma în materie indigerabilă –
fiindcă din punct de vedere nutrițional
e total irelevant că materia asta e chiar
regele metalelor prețioase. E inutil.
Te las în pace – mi-am promis,
ca să poți rămâne parte organică a vieții mele.
Mă preumblu, privesc împrejur și evoc.
Nicio obiectivizare, nicio imortalizare.
Dar ce-și mai fac de cap gândurile
în timpul acestei detoxifieri!

Ne organizăm

Ne reorganizăm, ca elenismul,
ca un spațiu public închiriat
pentru un eveniment cu acces restricționat.
Simțim nostalgie față de străzile închise
și apartamentele devenite locuri de întâlnire,
indiferența ne-a rămas străină,
însă nu mai mușcăm ca înainte.
Nu adâncimea s-a devalorizat,
ci suprafața a crescut, rectifică ei,
am pronunțat lucruri importante împreună,
iar cei cu care am făcut-o devin și ei importanți.
În serile senine, privind la cer,
încercăm să recunoaștem constelațiile
sateliților aliniați ca găștele în zbor,
ca la urmă, când vom fi fost curățați
de zgura rămasă în urma unei mari
neînțelegeri și a unui mic eșec,
să ne așezăm înapoi în fotoliul
din care ne-am ridicat de un an,
părăsind un alt fotoliu la care
ne întorceam de-a lungul anului.
Ne înclinăm în fața cuvintelor mari
și-i zdruncinăm pe cei pe care i-am cristalizat.
Dorința noastră supremă e un prieten
care vrea să ne facă să renunțăm la el.

ARTISTOCRAT

Nicolae COANDE

Poeți Electroputere

Tu ai fost crescut de doi poeți îi spun lui Andrei cu care ies la plimbare
Are 15 ani vrea să revadă locurile pe unde ne plimbam lângă calea ferată
La 3-4 ani întâi în cărucior pe urmă pe jos în așteptarea trenurilor
Pe care le aștepta cu emoție parcă s-ar fi născut într-unul din miile de vagoane
Pe care le-a privit defilând în Lăpuș la marginea orașului.
Noi suntem marginali cu blazon și asta ne face foarte bine
Ne întâlnim în cartier cu Ionel Ciupureanu el avea trei băieți mari
Unul în Olanda altul la Paris și unul în București ultimii doi au murit tineri
Cel mare e în Argentina vânează în pampas umbrele lui Borges
Mergeam lângă fabrica lui Popeci pe un teren părăsit
Unde cetățeni responsabili își spălau mașinile sâmbăta și duminica
Noi nu aveam mașini vorbeam despre poezie literatură și râdeam
Sub privirile lui Andrei care se juca pe dale de ciment lângă noi
După ce băusem câteva halbe la terasa din apropiere care făcea și floricele
Bere slabă în apropierea fostei uzine unde lucrase Ionel Electroputere
Îi spuneam să aibă grijă de Andrei și mă duceam în mall-ul care se ridicase
Pe scheletul unde se făceau cândva locomotive grozave
Reveneam rapid cu câteva sticle reci de Stela Artois altă viață
Vara purta lumina fostei industrii peste capetele noastre neștiutoare
Ai fost crescut de doi poeți Electroputere – și Andrei m-a privit
Cum îl priveam noi când era mic și spuneam cuvinte care azi sunt pierdute.

Un pahar cu lapte

Nu poți intra în istoria crimei fără un cuțit bine dosit
Așa cum bucuria se ferește la timp de capete seci în muzee
În dosul ușilor aurite femeia de serviciu șterge lacrimile
Ultimului înger căzut îi promite o cană cu lapte în fiecare dimineață
În schimbul iertării că nu va fi judecată pentru păpușile mutilate
O dimineață în care ni se promite solemn că vom afla adevărul
Din mulțimea adusă la instrucție pe câmp doar unul este Poetul
Antipoetul cine se oferă să fie – tu nu eu nu noi nici atât
Va trebui să ghicesc fără ca unii să se prindă între timp
Că misiunea mea e să observ ceea ce este evident pentru toți
Suntem aici pentru poezie și moarte în aceeași carte dar cum
Să le deosebești când seamănă atât de bine în frumusețea lor
Născută anume din același loc prea complicat pentru viețile noastre
Obișnuite să separe la nesfârșit. Știi că finalul nu poate fi amânat.
Ultimul înger. Paharul cu lapte nu este încă disputat.

Roșu-închis

La balenele cu cocoașă din Pacificul de Sud se pare că
Doar masculii cântă un fel de cântece de la cântecul-sughit
Până la cântecul roșu-închis dar pot intona și un cântec albastru
Depinde de grup de școala de muzică unde s-au pregătit
Poate de insulele pe lângă care trec în pelerinajul lor
Femelele tac și nimeni nu știe de ce tocmai ele nu ar cânta
Nu este nicio Callas printre ele nici măcar o Maria Tănase
Dar am stat și m-am gândit – dacă ele scriu textele poezia?
Sau sunt muzele pur și simplu cele pentru care bărbătușii cântă
Insula pe care ți-am oferit-o aseară iubito a devenit bază militară
Pentru una dintre cele mai puternice marine din lume
La noapte îți promit că o voi recuceri.
Roșu-închis? Albastru?

Noul film

În parcul Retiro la Madrid o țigancă locală mi-a ghicit în palmă
Contra 10 euro – tocmai comandasem o bere și o cafea –
Că voi fi în poezie ce este Clint Eastwood în cinematografie
Dar de unde să găesc un pistol atât de mare un poncho
Și o privire în stare să înghețe răufăcătorii din întreaga lume?
Cred că aș putea să devin Clint atunci când trec în modul
Bătrânul singuratic care nu se sperie de scumpirea medicamentelor
Amintirea că viitorul este în urmă dacă întorci deodată capul
Viața dintre viețile inconștiente când puteai totul
Chiar morticica veselă cu alaiul de zorzoane și bocitoare
În clipa mării uimiri când pentru ultima oară citești corect
Vechile constelații pe cerul nopții – semne ale unei povești
În care lumea nu a început încă e o foială-n materie
Un sunet de flaut o pagină care se ridică singură
De nicio mână atinsă doar magneți și combinații de șah
Motor motor strig și rola se-nvârte noul film este mult așteptat
Regizez o nouă istorie chiar dacă toate cinematografele lumii
Se vor închide curînd. Să vină unii cândva și să scoată operatorul afară.

Puiul de salamandră

Dacă îmbrățișezi o cămașă albă a cuiva de mult plecat
Mânele atârână pierdute fără mâinile care altădată se ridicau
Să mângâie un chip făcut din amintiri un adăpost pentru gânduri
Mintea în ultimul ei sertar în timp ce caută o fotografie unde
O pată de sânge ne va convinge că trăim cu adevărat
Fumul care intră invizibil în cameră poate cineva fumează afară
Atrocitatea statelor combatante nu ajunge în miezul poemului
În timp ce lumea trece la o economie de mijloace strălucite
Cazemate de dinți sub care limba doarme întinsă un pui de salamandră
Abia ieșit din foc cu mâinile tale de aur pierdute vara trecută.
Eu când vorbesc de trecut văd prezentul cu brațele tăiate din umeri.

Miserere

Toate vor fi la capela unde vei fi depus în final e stabilit istoric
Sunt statistici clare și luminoase toate iubita nevasta amica
Eriniile și Hesperidele din viața ta de argonaut insolent
Vin de regulă în clipa despărțirii nu le este indiferentă ordinea
Importanța care li se acordă ținuta de gală ehei funebră
Rujul palid pe care nici tu nu îl știi altădată aveau
Buzele roșii ochi vii crupa de piatră sâni semeți mâini fine
Plăcute la mângâiere ferme chiar pricepute în arta seducției
Biet scrib care diseci cuvintele pe hârtie pe telefon în neant
Pe iedera minții care acum se aruncă pe catafalc unde întins
Îți ții respirația momentul e prea solemn să te pufnească râsul
Te privești culcat cum ești un chip al unuia care puteai fi
Cineva dur fără melancolie de prisos mânuind bine stiletul
Arta de a face afaceri fără o cută pe inimă un wallstreet al minții
Doar pantofii negri mișcă imperceptibil degetul tău mic
Nu se poate abține și îi spune ceva celui mare
Nici tu nu auzi prea bine tu care ai sonorizat vocea unui înger
Care-ți cerea mai ieri un bănuț pentru un pahar cu tărie
Un șnaps domnule binecuvântată fie distileria asta de viață
I-ai dat – și uite ce frumos îți cântă acum miserere.

M E L O

El Wali
sau rezistența
populației
saharawi
prin muzică

Adrian MIHAI

De câțiva ani pare că trăim din ce în ce mai antagonizați la nivel mondial. Fie că vorbim de opțiuni politice, crize sanitare, dispute ideologice sau teritoriale, pare că trăim într-o spirală a uneia dintre cele mai agitate perioade din istoria noastră ca specie. Este foarte probabil ca accesul rapid la informație și tendința agențiilor de știri sau a algoritmilor de pe rețelele sociale de a ne scoate în față evenimentele care produc emoție să ne influențeze percepția. Conflictele au existat dintotdeauna și probabil că vor exista mult timp de acum înainte. Ceea ce este esențial în orice formă de dispută este rezistența atât fizică cât și cea psihică. Aici este locul unde arta își are utilitatea socială, aceea de a motiva, de a-i ajuta pe oameni să nu-și piardă speranța, să nu se simtă singuri și să lupte în continuare. Referindu-ne la muzică, avem două exemple de notorietate. Giuseppe Verdi și operele sale deveniseră simboluri atât de importante pentru mișcarea de independență a italienilor la jumătatea secolului al nouăsprezecelea încât numele său se transformase în acronimul „Viva V.E.R.D.I.” (Viva Vittorio Emanuele Re D'Italia). De asemenea, „Imnul golanilor” compus de Cristian Pațurcă a devenit coloana sonoră a manifestațiilor de la începutul anului 1990.

În Africa de Vest există un teritoriu ce se autoproclamă Republica Arabă Democratică Saharawi, care este recunoscut parțial de state membre ale Națiunilor Unite și care pretinde suveranitatea asupra întregului teritoriul al Saharei Occidentale. După aproape un secol de stăpânire spaniolă, în 1975

teritoriul a fost disputat de Maroc, Mauritania și populația indigenă. Mișcarea de independență a nativilor saharawi a dus la apariția unui ansamblu de muzică intitulat El Wali în anii 1970. Sprijiniți de organismul de conducere, intitulat Frontul Polisario, aceștia aveau ca principal scop promovarea culturii saharawi în rândul refugiaților expulzați în Algeria. Numele grupului vine de la unul dintre co-fondatorii mișcării de independență, El-Ouali Mustapha Sayed. Repertoriul formației combină elemente tradiționale (cum ar fi tidinit – o lăută africană, percuții și interpretări vocale de tip responsorial) cu cele tip occidental (chitara electrică, chitara bas, claviaturi, ritmuri ce amintesc de muzica reggae).

Temele abordate în piese vorbesc despre eliberare, aniversări politice și rugăciuni de pace. Activitatea sa în primele două decenii s-a limitat la reprezentații date în taberele de refugiați din sud-vestul Algeriei pentru a menține moralul oamenilor și pentru a perpetua cultura proprie. În anul 1982 a fost înregistrată în Barcelona o compilație a pieselor cântate în această perioadă. Materialul discografic s-a numit *Polisario Vencerá*. Pe același filon s-a plasat și albumul *Orchestre Nationale Sahraoui* înregistrat șapte ani mai târziu în Franța. De data aceasta au fost incluse instrumentele de alamă, continuând astfel moda altor formații naționale din zona vest-africană care s-au dezvoltat după perioada colonială. Înțelegerea din 1991 prin care Organizația Națiunilor Unite a implementat o serie de măsuri menite să aducă pacea în zonă a dus la o explozie de

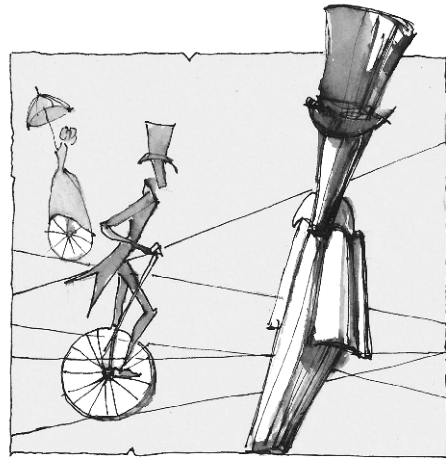

optimism. Ca urmare a acestui eveniment istoric, s-au organizat o serie de festivaluri în zonă unde cântecul *Ya Ahel El Aaiun*, în care refrenul repetă versul „Oameni din Aaiun – capitala – ne întoarcem acasă” devenise un adevărat hit. Majoritatea acestor cântece au fost înregistrate în anul 1994 când ansamblul a realizat un turneu în Europa. În timpul unui concert din Belgia a fost înregistrat albumul intitulat *Tiris*. Acest album reprezintă un melanj între primele două generații de muzicieni saharawi, un album în care se dorește întoarcerea la rădăcini dar și orientarea spre ceea ce înseamnă modern.

Deși componența grupului s-a schimbat de-a lungul timpului, muzica lor a rămas vie în cultura populației. Deși regiunea nu a beneficiat de internet mult timp, piesele El Wali s-au răspândit în rândul populației prin copierea de casete și cu ajutorul telefoniei mobile și a conexiunii de tip bluetooth. Piese trupe circulau pe telefoane fiind transferate prin bluetooth.. În anul 2009, etnomuzicologul Christopher Kirkley călătorea în Africa de Vest pentru a colecta eșantioane pentru albumul intitulat *Music from Saharan Cellphones*. Astfel a descoperit piesele formației fără să știe cine sunt interpreții sau titlurile cântecelor. Uneori, fișierele audio erau numite doar Polisario. Potrivit acestuia, prin intermediul muzicii lor, regiunea a făcut cunoștință cu sonoritățile chitarei electrice. Mai târziu, artiști precum Mdou Moctar, supranumit de publicația The Guardian Jimi Hendrix al Saharei, au fost influențați de muzica El Wali.

Astăzi, deși grupul nu mai este activ din punct de vedere muzical, mulți dintre muzicienii care au fost membri continuă să facă muzică, inspirați fiind de situația din Sahara de Vest.

Diana BĂDICA

Lecția

Dacă tot mi-a dat Dumnezeu două fete, măcar să am două șoferițe adevărate în casă! - asta își zicea domnul Dragomir după un vis în care, într-o intersecție unde avea prioritate de dreapta, o femeie îi făcuse praf Dacia roșie 1310. O secundă de neatenție și zbeang, daună totală. Ce chestie, își zicea când se chinuia să deschidă portiera, parcă e realitate, dar eu dormeam. Știu sigur când m-am pus în pat, ce i-am zis nevastă-mii, ce treabă am sâmbătă. Recunoștea blocurile înalte din centrul orașului, vedea până și cofetăria de vis-a-vis, oamenii erau îmbrăcați exact ca cei cu care se întâlnea pe străzile orașului lor de provincie. Nu putea fi vis! Își recunoștea automatismele – a ieșit din mașină, a băgat cheia în broască, a dus mâna la buzunarul cămășii să verifice că are actele la el. Scăpase fără nici o zgârietură, ceea ce-l îndreptătea să întrebe:

– Cucoană, unde ți-era capul? Cine ți-a dat ție permisul?!

– Nimeni, a răspuns femeia din Dacia albastră

Șah mat. Daună totală a două oară. Domnului Dragomir nu-i venea să creadă - chiar așa timid să fie el? Nu se gândise el de atâtea ori ce să răspundă în situații

diferite? Nu-și făcuse el niște scenarii cu răspunsuri tip? Ba da, își făcuse – pe unele le și notase într-un carnețel. Deci acum ce naiba se întâmplase? În vis oamenii sunt mai spontani, iar el își pierduse curajul după două întrebări amărâte, dar, dacă asta era realitatea, nu mai putea să meargă sâmbătă la picnic cu mașina. Și cum re trăia el o multitudine de scenarii într-o stare despre care nu știa să spună ce e, a observat că femeia care provocase accidentul nu avea picioare. Din față, pe scaunul șoferului se vedea un om obișnuit, iar de aproape un om cu două cioturi care atârnav puțin peste marginea scaunului. Scurt pe doi – fără picioare, șah mat a treia oară. Și asta a fost visul – domnul Dragomir s-a trezit întrebându-se cu ce apăsa femeia pe pedale dacă nu avea picioare? Noroc că visase.

Realitatea e că domnul Dragomir avea două fete de 18 și 15 ani, Iulia și Iuliana. Abia o convinsese pe soția lui să le pună practic același nume. Dacă nu avusese parte de fată și băiat, măcar să fie pereche. Deci domnul Dragomir avea două fete pe care le obligase să învețe semnele de circulație ca pe Tatăl nostru. Desigur, orice copil recunoștea trecerea de pietoni, semaforul, poate chiar sensul giratoriu, dar ele nu erau orice copil. Tatăl lor avea o carte veche cu reguli de circulație, cumpărată în armată, iar desenele explicative îl făcuseră de atunci să se gândească la viitor. Copiii lui, încă de la grădiniță, aveau să memoreze semnele rutiere și toate situațiile potrivite pietonilor. Trecerea de pietoni – reguli, traversarea străzii prin locuri nepermise – pericole, sancțiuni, urcarea sau coborârea în și din vehicule, în special din autobuz, raportarea unui accident, acordarea de prim ajutor până la sosirea echipei medicale – multe situații cu adevărat importante erau de învățat. Înainte să devină majori, copiii lui știau să conducă. Asta urma să fie realitate. Habar n-avea cum ar fi reușit el, militar liberat în 1984, să cumpere o mașină, adică o MAȘINĂ, dar nu i-ar fi stat și lui bine, burlac, conducând o Dacie nouă, hai și un Olcit, mașină să fie, cu muzica la radio dată tare, geamul lăsat, cu degetele bătând ritmic în portieră. Câți militari timizi ca el puteau să trăiască asta? Nu fusese greu să pară timid în armată, în primul rând pentru că el chiar așa era, timid. Odată îi zisese un comandant:

– Bă, cu tine n-are omul ce să facă! Mi-e milă de aia care te-o lua! Ești un caracter puternic, dar un temperament slab!

Se perpelise câteva săptămâni seara, în patul lui suprapus, rememorând scena. Un coleg, la fel de timid, fusese acuzat de furt din cameră, iar el ajunsese la comandant pentru o scurtă declarație. De fapt, nici nu știa de ce era mai supărat – pentru că un om TIMID era acuzat de ceva ce sigur nu făcuse ori pentru că el, soldat Dragomir, se aflase în proximitatea unui astfel de fapt. El, tocmai el, care, odată urcat în patul lui, se întorcea cu fața la perete și se prefăcea adormit. Uneori sforăia, tocmai ca să pară dormind dus și să fie lăsat în pace. Ce treabă avea el cu ceilalți? Bun, se nimeriseră împreună într-un moment istoric, dar de aici până la a vorbi cu ei era cale lungă. Să se împrietenească cu cineva? Exclus. Simțea oamenii de la o poștă. Se uita la ei, asculta puțin ce vorbeau și gata, ura și la gară! Cu timidul

acuzat de furt comisesese imprudența și vorbise de câteva ori. Poftim răsplată! Comandantul era băiat bun, dintr-un sat de pe lângă Buzău, singurul care nu te înjura fără motiv, ceea ce complica și mai tare lucrurile în mintea domnului Dragomir. Pe el nu-l înjurase niciodată, dar cuvintele lui îl atinseseră mai mult decât orice cuvânt urât – *ești un caracter puternic, dar un temperament slab!* Cum vine asta? S-a gândit să cumpere un DEX ca să vadă diferența dintre caracter și temperament, doi termeni din psihologie despre care mereu crezuse că înseamnă același lucru. Poate de fapt însemnau același lucru, dar, în mintea comandantului, sunase interesantă asocierea. Exagerase și el ca să se piardă soldații în fața lui. I se părea frumos să urci pe scara socială, dar nu-și dorea să fi fost în locul comandantului. Unii muncitori erau bețivi care violau femeile puține de pe șantier sau pușcăriași care împărțeau pumni în stânga și-n dreapta fără motiv. Un comandant sau orice grad superior muncitorilor interacționa cu astfel de oameni la ordinea zilei, așa că zicea *pas* unei propuneri pe care nu i-o făcea nimeni. Aia e, își accepta soarta, ca orice bărbat tânăr crescut la țară, strămutat la oraș ca să facă liceul, avea să termine armata și să se angajeze la una din fabricile din orașul prin care, la un moment dat, să conducă o mașină. Până și orașul lui adoptiv era ca el. O localitate mică, o rudă de la țară a orașelor mari, nici prea prea, nici foarte foarte – o localitate în regulă în care trăia un om în regulă. În acest orașel unde nu se întâmplau prea multe, avea să întâlnească o fată și să aibă copii. Doi, poate trei – cei mai mulți dintre prietenii lui aveau câte doi copii, deci el putea să aibă trei. Să

depășească și el, în sfârșit, pe cineva. Să-i dea Dumnezeu cel puțin un băiat, dar, indiferent de sex, toți trei aveau să fie suficient de școliți încât să înțeleagă din prima cuvintele unui comandant din provincie.

În fine, desenul lui preferat din cartea cu reguli de circulație reprezenta o intersecție în care culorile semaforului se estompaseră suficient cât semaforul să pară defect. Fetele trebuia să răspundă la întrebările lui – ce mașină are prioritate în intersecție, cine cedează trecerea și cui, cine se poate angaja în traversare. Reguli esențiale în viață. La teorie, Iuliana aduna mai multe puncte, dar în primăvara aceluia an, domnul Dragomir a hotărât că doar Iulia e pregătită să treacă la pasul următor. I se îndeplinea visul din armată. Ce dacă avea doar doi copii, și ăia fete? A mers cu amândouă pe un câmp de la marginea orașului, pentru că Iulia a zis *ori amândouă, ori niciuna*.

Domnul Dragomir a ridicat capota și le-a explicat cum ajunge comanda de la pedale la motor și ce rol au planetarele, bujiile, plăcuțele de frână. Fetele n-au reținut mare lucru, pentru că el se oprea să explice fiecare termen și uita de unde plecase. Iulia s-a urcat la volan cu mașina scoasă din viteză și frâna de mână trasă. Ii tremurau picioarele, dar tatăl ei părea că știe cum să oprească mașina dacă face vreo prostie.

– Ce bine-ți, stă, proasta, păcat că nu te vezi de volan, a zis Iuliana de pe margine.

– Își pune o pernă sub fund, a spus domnul Dragomir.

La indicațiile tatălui ei, Iulia a tras de volan de câteva ori, cu mașina scoasă din

viteză. Putea cuprinde volanul cu mâinile. A apăsător ambreiajul până în podea și a mișcat schimbătorul de viteze în stânga și-n dreapta.

– Mai încet, că nu e avion, a zis Iuliana când Iulia a ambalat motorul.

Putea să schimbe și vitezele. Domnul Dragomir i-a explicat cum să facă foarfeca între ambreiaj și accelerație și a coborât frâna de mână. Iulia a insistat – să exerseze și Iuliana manevrele de bază înainte să treacă la următoarea lecție, dar el n-a fost acord. Fata s-a uitat la pedale.

– Exclus! Te uiți întotdeauna în față, n-ai tu treabă cu pedalele.

– Păi nu pe ele apăs?

– Tu fă acolo ce-ți zic eu!

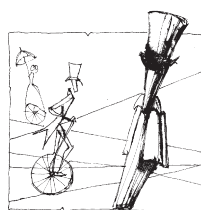
L-a ascultat, iar când mașina s-a smucit, a luat picioarele de pe pedale, tipând și încercând să oprească motorul cu schimbătorul de viteze. Cum necum, mașina s-a oprit. Era culmea să moară cu tatăl ei în mașină, învățând să conducă o Dacie pe câmp. Asta nu e o moarte demnă de o adolescentă căreia i se trasase un drum în viață. Nici Domnul Dragomir nu ar fi ales o astfel de moarte pentru ea. O fi fost el timid, dar se gândea că e cazul să aibă o moarte eroică. Sau, dacă nu el, măcar fetele lui. Un băiat ar fi învățat mai repede să conducă, dar ce, fetele nu pot fi eroi? Sau eroine - dacă-și lua în armată un DEX, poate acum știa ce formă să folosească. A rămas calm. I-a explicat din nou Ioanei cum stă treaba cu ambreiajul și a dat cheie în locul ei. Motorul a pornit încet, la fel a pornit și mașina, la fel a ridicat și ea piciorul de pe ambreiaj și a apăsător accelerația.

– Bravo, deșteapta, a strigat Iuliana alergând după mașină.

– Mai durează până o facem șoferiță, dar e bine, a zis tatăl când a murit motorul.

– E foarte bine, dar dă-te jos, a completat Iuliana.

– Când schimbi viteza și ții volanul cu stânga, mașina o ia într-o parte. Am redresat eu de data asta. Acum nu contează. Mai exersezi până la școala de șoferi. Oricum lumea o să conducă mașini automate peste 15 ani, o să vezi, acum important e să iei permisul. Faci mai multe ore de condus cu instructorul, mergem în poligon, mai venim și pe câmp, poți să faci și o sută de ore în plus, dacă-ți dă polițistul permisul, nu con-tează! N-ai văzut că sunt și oameni fără o mână care conduc? Sunt unii în scaun cu roțile – bravo lor, ăia da oameni!

Cana de polipropilenă

Erau șase: una mov, una galben-închis, una de-un maro hidos, una albastră, una verde și una roșu cravată-de-pionier. Un set de câni de camping, din polipropilenă, cumpărate din magazinul Auto Moto Velo Sport, de la etajul patru al proto-mall-ului Unirea, cândva în ultimii ani de comunism. Nu se mai știe cine le-a cumpărat. Cea maro e și acum la cumnată-meu, despre alte două (mov și galben) nu știu nimic, cea albastră a ajuns la cel mai bun prieten al meu, care a uitat unde-a pus-o, iar cu ultimele două, roșie și verde, m-am cărat eu în Belgia când am emigrat. Am lăsat în țară toată agoniseala de-o viață (cărțile, întreaga bibliotecă), dar am luat cu mine cele două câni și-o pereche de bocanci, vechi ca istoria, tot de acolo cumpărați. Ziceam că-mi vor trebui, că voi face trasee prin Ardeni, așa cum făceam prin Carpați. N-am făcut nimic, ani de zile. Anul ăsta, în ianuarie, am luat cânilor și le-am dus la gunoi, la reciclabile (bocancii îi aruncasem demult, că puteau). Nevastă-mea a rămas paf: „Ai tu inima să le arunci, dup-atâta amar de ani?!”. Da. Am avut inima aia. Citisem romanul *Camping* (Polirom, 2025), de Lavinia Braniște.

Sofia emigrează în Spania de foame, mai întâi ca „ilegală”, apoi izbutește să-și facă acte și devine imigrantă în regulă, fără să se integreze vreodată. Învăță o spaniolă rudimentară dar funcțională, are joburi amărâte, din care pune ban pe ban, în afară de ce trimite în România, pentru creșterea lui Robert, fiul ei. Timpul trece. Robert devine bărbat, Sofia devine pensionară dar continuă să lucreze în campingul El Titi, de undeva în sudul Spaniei, un loc ciudat, fără nimic supranatural în el. Oamenii de acolo alcătuiesc un sat, de fapt, unul din acele comunități de mileniu trei, care n-au încă un nume – dar vor avea, pentru că ele există și devin tot mai multe, în toate țările din jurul Mediteranei. Mă voi întoarce la acest sat.

Am fost întrebat de ce mi-a plăcut atât de mult romanul Laviniei Braniște. Am stat să mă gândesc pe îndelete, pentru că nu vreau nici să fiu nedrept, nici să jignesc pe cineva. În primul rând, mi-a plăcut pentru că este cu diasporeni; iar eu, ca diasporean, țin în mână un ciocan, deci toate lucrurile pe care le văd mi se par

cuie. Dacă e să mă exprim într-un alt registru, mie mi se pare că dezțărarea este cel mai important lucru care i s-a întâmplat poporului român în acest secol. Ia să vedem: în secolul trecut au fost războaie, revoluții, uniri, dictaturi, pogromuri, rebeliuni, exiluri, foamete, răscoale, urbanizare, alfabetizare de masă și multe alte fapte care – în bine sau în rău – au schimbat complet o națiune cumva anistorică. E adevărat că și secolul XIX fusese plin de evenimente, dar la o scară mult, mult mai mică; românii își putuseră păstra iluzia că „se schimbă forma, dar nu și fondul”. E iarăși adevărat că mulți au intrat în secolul XXI cu aceeași iluzie, dar a urmat acest exod gigantic, „fuga de acasă” a milioane de oameni, și mi-e teamă că iluzia s-a cam dus dracului. Bref, mie mi se pare că dezțărarea este cel mai important lucru întâmplat românilor în acest secol. Cu alte cuvinte, că este cel mai gras subiect literar pentru un scriitor român.

În al doilea rând, eu văd *Camping* ca pe un roman curajos, foarte curajos. Autoarea are două personaje principale – Sofia și Robert – în jurul cărora își țese pânza, dar mai are și personaje secundare, și nu puține, în jurul cărora construiește o lume. Ce lume? A New Brave World, dacă pot să spun așa și iată că pot. Sunt personaje la care scriitorii români au fost orbi până acum: pensionarii nomazi. Nimeni nu i-a luat în seamă: nu sunt români, ci „planetari” sau cel puțin europeni, nu sunt săraci (iar scriitorii români au un adevărat cult pentru săraci), și nu există în „țările cu iarnă” cum e România. Dar ei există și vor fi tot mai mulți. Poate că tu și cu mine, soră cititoare și frate cititor, vom fi cândva ca ei. Poate că vom fi ei. Pensionari nomazi, mutându-ne cu rulota din camping în camping și din țară în țară, cum fac personajele lui Braniște. Sau poate că nu. Dar parcă poți să știi?

Dar mai sunt în carte și niște personaje care nu sunt personaje. Sunt vocile românilor stabiliți în Spania, pe care autoarea le ia (pe ele, pe voci) direct de pe grupurile de discuții online și le așază în pagină fără să le comenteze, interpreteze, explice sau discute. Oamenii aceia sunt vii și Lavinia Braniște îi bagă în roman așa, de vii, fără să-i prelucreze literar. De ce numesc asta un act de curaj? Pentru că românii noștri nu sunt așa cum am vrea noi să fim. Ba chiar deloc: din polifonia vocilor se desprinde un caracter național mai degrabă urât. Meschin, răutăcios, neonest, pus pe ciupeală și totdeauna gata de ceartă. Oare ăștia suntem noi?

O, da. ăștia suntem. Braniște e nemiloasă ca un diamant de tăiat geamuri: Sofia și Robert sunt doi proști. Iar eu numesc asta drept ceea ce este: curaj. Fără doar și poate, acesta este curaj literar, din punctul meu de vedere. Pentru că Braniște – spre deosebire de autorii clasici care-și detestau personajele proaste, cum făcea Duiliu Zamfirescu, de pildă – îi iubește pe Sofia și pe Robert. Se simte asta din scriitură. Îi iubește, îi înțelege, nu-i judecă, îi lasă așa cum sunt: proști, îngrămădiți, niște copii speriați în corpuri de adulți (în plină putere cel al lui Robert, în pragul degradării cel al Sofiei), naivi care habar n-au cum să se raporteze la bani: Robert își vinde apartamentul și bagă banii într-o speculație cu cryptomonedă,

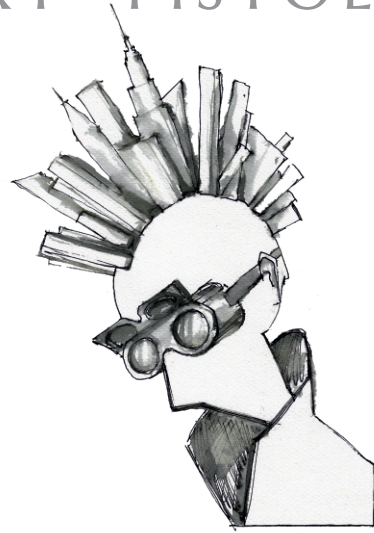
pierzându-i pe toți. Sofia muncește ca un câine și nu-și oferă nimic pentru sine, ca să strângă bani și să-i cumpere feciorului un apartament; mă tot întreb care dintre ei este mai tâmpit, mama sau fiul? Dar Sofia mai face ceva, așa că, dintre ei doi, pe ea o aleg.

Sofia adună lucruri „vechi dar bune” de prin camping, le face pachet și le trimite în România. Cu timpul, cu anii, pachetele se fac zeci, apoi sute. Bătrânul, tatăl Sofiei și bunicul lui Robert, nici nu le mai deschide, după o vreme, ci le depozitează undeva în curte, într-o magazie. Sute, poate mii de obiecte folosite, „vechi dar bune”, cu care Sofia vede ea ce face, odată ce se întoarce în țară, la pensie.

Am citit cartea Laviniei Braniște și am aruncat cele două cani de polipropilenă, „vechi dar bune”. Eu nu sunt Sofia, numai c-a fost nevoie de un roman curajos ca să-mi dau seama c-aș fi putut ajunge să fiu. Cumnată-meu nu va arunca niciodată ultima cană din set, cea de-un maro hidos. Știți de ce. E veche, dar e bună.

TEXT PISTOLS

Raluca TIBA

220

într-un ad instalat lacom pe casa poporului
am văzut nuanța craniului tău, deșirat ca un colier de perle false,
am reprodus din milă tot ce era mai bun între noi,
i-am găsit cod de culoare, l-am transferat în paint
și acum nu mi se mai pare
chiar atât de rău

am suprasolicitat comenzi de bază și am antrenat
memorii fixate cu grijă înaintea mea,
cusute
din fire de înaltă tensiune
iar ochii noștri acum
galbeni –
nu atingeți, pericol de electrocutare

noi pentru lună, nimic

și totuși.
bani îndoiți la maximum,
știu frați care nu se mai gândesc de mult la acasă –
inima nu mai e la fel îmbibată în motorină.

în noapte, luna se desface aurie ca o portocală
și ne primește, ca o mamă căreia i-am greșit și căreia nu-i vom cere scuze,
pentru că de mici am învățat că bucuria e solubilă, cafea 3 în 1
și acum, mari fiind, ne căutăm între dinți
forme reale de dragoste, sau măcar pe cât se poate,
fiindcă din tine ne materializăm amândoi,
iar din mine eu devin tot eu
în autosuficiență și mi-e greu să iubesc.

pe o canapea de piele
picioarele ei absorb răul lumii,
noi stăm lipiți de televizor, departe,
pixeli morți, știm că am dat-o în bară și asta era ultima variantă
planul a: fii mândru când te vezi în oglindă
planul c: măsoară fericirea
în pahare de unică folosință.
unde era sprite aseară,
acum numai viespi morți.

sinaia san siro

vom coborî imediat ce ajungem la ferrara,
am plănuit totul, indiferent de situație suntem acoperiți
la sinaia n-avem ce vedea nici dacă
șchiopătăm și mergem în mâini

când spui că pe san siro
iarba e mereu verde
ești decret de pace, ai venit în zbor
cu borcane agățate de glezne,
când mă gâdili în loc să fii atent la drum
primești tricoul bun venit în lotul echipei naționale,
părul meu devine iarbă

eu sunt rugăciune
1 2 3 ritualul de dinainte de meci,
sunt numai bună de pus în jambiere

vrei să ne dăm cu sania vara în sinaia
pe mocirlă și petice de gazon
eu zic *da* pentru că pe san siro
iarba e mereu verde

abia când zici că nu se mai poate
uite atunci se mai poate un pic
și toate arcurile saltelei mă înțepă în umeri,
azi am scris mult. pe lobul frontal acum ștergătoare mari, ca
pentru un parbriz de camion
se blochează și lasă dâre de cretă și de iaurt

tu și când plângeai silențios în duș erai mai senin decât ei,
iar gestul tău de a strânge firimituri în palmă
pentru că știi cât de frică mi-e de șoricei
va sta mereu cu mine în lobby-ul insalubru din benzinărie
am văzut corpul tău alunecând sfios când te rugai în șoaptă
pentru bolnavul cu picioarele amputate din ambulanță
știu, ne tăiasse calea pe strada pe care acum doar eu
și lumina
care speram
să dureze ceva mai mult.

casierița

când scanez la self-check
un borcan de linte, mâncare de pisici și lichior de soc
pe ecran apar erori multiple:
așteptați ca un angajat să vă confirme vârsta
eroare cântar verificare
va dura ceva până ți se vor îndeplini dorințele
fiindcă mintea ta e o curte interioară în care
toți vecinii toarnă moloz toți vecinii aruncă
mobila din 80 pe care n-o mai folosesc
3 ani în uk și *puf*

apartamentul e grialbbej
nu mai contează polița verde bolșevic,
jilțul lila rotund nu mai contează,
colțarul e prea mare
pentru bucătăria din garsonieră

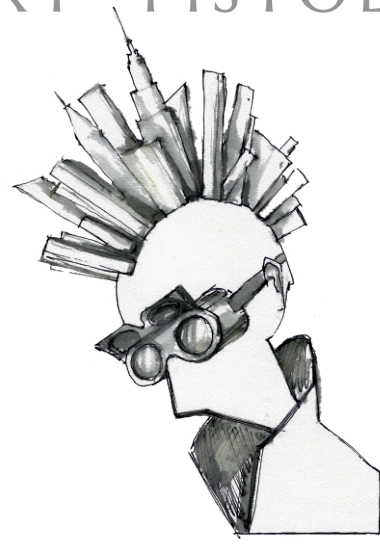
eu mănânc griz cu lapte
și fac *total* // m-aș suporta mai ușor dacă
aș concedia casierița plictisită din minte

știi deja că mă copleșește
frica că poate ție nu-ți place de mine într-atât încât să mă iei acasă
ca pe un pui de pisică căruia nu i s-au deschis ochișorii
încasez și mestesc gumă,
îmi dau ochii peste cap,
primăria nu face nimic
doar moloz și mobilă aruncată

e ca la liceu, în baia fetelor
fiecare are un dumnezeu al lui.

TEXT PISTOLS

Andrei PEPTINE

geamurile parc-ar vrea să se prăbușească
să îmbrățișeze canapeaua asta veche
care miroase a piele și a sudoarea
celor care s-au așezat aici cu mult
înainte să ajung eu piesa de schimb
pisicile protestează împotriva draperiilor
cu o precizie nervoasă,
asemănătoare celei din meniul
săptămânii al unui restaurant
oarecare
ele nu înțeleg
că dacă am dispărea acum,
vântul n-ar bate nici mai tare, nici mai încet

în grădina unei cafenele
scaunele și mesele putrezesc
lichidele din pahare dau în clocot
morții vor să intre peste noi în plină zi,

cu grijă, politicoși,
să se prefacă și ei că sunt vii

nimeni nu pare să observe,
doar el –
mângâie frunzele unei plante care-i tot scapă printre degete,
zâmbeste și uneori mai răcnește
speriat

îmi iau paharul
și mă așez la masa lui

se casează

niciun neon
nu ar putea ascunde
dezgustul de pe fața femeii care ne pregătește
cafeaua – mi se face rușine, tac și mă gândesc
la iubita mea, la ce muzică voi mai auzi în lift,
la cum
undeva prin lume se suflă în vaginul vacii dacă
își pierde vițelul
la fel aș sufla și eu în laptele încălzit din cana
de inox
dac-asta ar grăbi procesul

zâmbesc când degetele sale aurii
scapă shotul de espresso

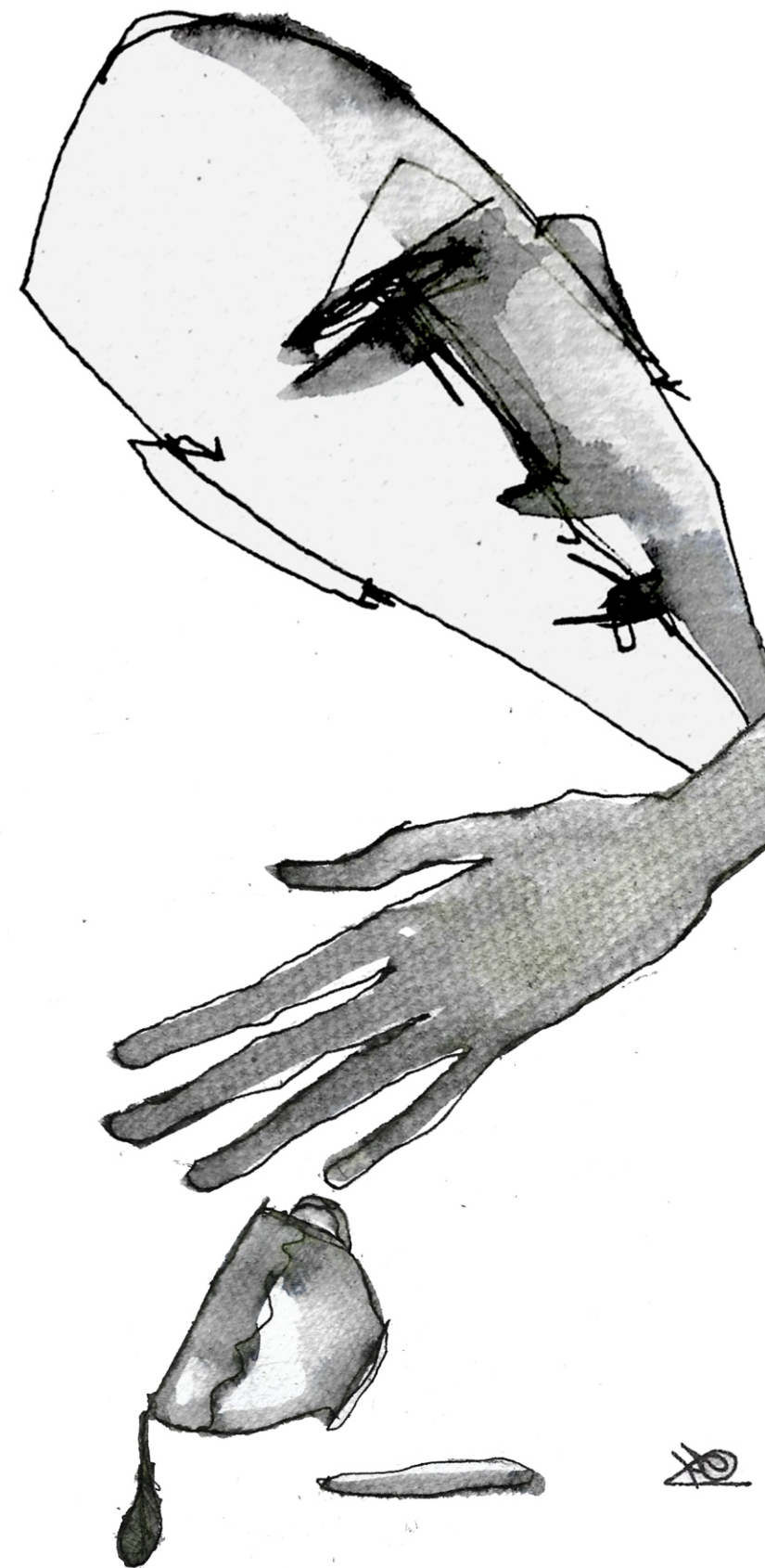
CESPITE

ca
o comoară devenită prețioasă
doar după ce a fost revendicată
sunt
însă eu am urlat, scris,
scrâșnit din dinți, vomitat
am cântat în timp ce
am șters veceuri, adunat cioburi
curățat voma altora
am dormit într-un beci,
spălat vase
pregătit salate,

sunat la salvare pentru omul care
se împiedicase pe scări
am plâns când a murit
am băut de pe podea
am dormit în parcul de copii
din spatele stației Făget
am urlat în timp ce
am șters veceuri,
adunat cioburi
vomitat,
curățat voma altora
scrâșnit din dinți
am simțit
m-am pierdut și m-am regăsit altul
cu mult înainte să mă înghită
lumea *corpo*

câine

nicio zi nu se diferențiază de celelalte
toate se termină după al treilea ness
nu contează ce urmează
continui apeluri în același ritm
nu mai sunt prezent
mimez acțiuni, mă agit, rânjesc și răspund
agresiunii cu agresiune
dansez anesteziat pe ritmul fiecărui refuz
așteptând contracția neregulată a inimii
înainte să îmi perforeze pieptul cu violență
va distruge orice îi stă în cale spre nesfârșit
unde va forma o nouă planetă –
spuneți-i „Natură” –
în care rădăcinile
vor fi cabluri de fibră optică

Între bebop și dezagregare

Este dificil de realizat în poezie un echilibru între construcție și conținut, care să îndeplinească în mod natural ludicul, ironicul și melodicul, cu anxietatea, fatalismul și depresia ce rezultă din coliziunea a două dimensiuni fundamentale: cea a spațiului social și cea a spațiului familial, sau individual. *bozgor bebop*, noul volum de poezie al lui Robert Gabriel Elekes, apărut la Casa de Editură Max Blecher, 2026, se remarcă tocmai prin această problematizare echilibrată a interferării celor două dimensiuni între care pendulează viața unui om, scanând cu umor, dar și cu luciditate, destructurarea identitară ce apare ca rezultat.

În *bozgor bebop*, salturile perceptive între aceste planuri ale existenței creează senzația unei oscilații între doi poli afectivi, între iubire și anxietate. În cadrul acestor salturi, subiectul încearcă într-o manieră când disperată, când resemnată, să găsească o oază de siguranță, o zonă de „singularitate gravitațională”, pentru a evita polarizarea și a consolida intimitatea spațiului familial: „bozgor bebop-ul nostru blând/ pe mica noastră insulă/ neîmblânzită de alții”.

Conexiunile, întrepătrunderile dintre zonele intime, personale și cele exterioare, sunt evidențiate de elekes printr-un umor negru, de o melodicitate hipnotică: „o zburătoare se sinucide-ntre țigară și foc/ ca afganii din kabul care ieri făceau poc/ căzând de pe avioane americane”. Efectul acestor încleștări pare a fi dezagregarea ontologică a individului: „n-am argumente sunt doar o emulsie/ a realității augmentate, buguit/ vlăguit de gagul lagului ontologic”. Înstrăinarea dublată de anxietate pare a-și căuta soluția în încercarea de-a găsi un sens concret, stabil, pe fundația căruia să se sprijine o existență bruiată constant de zgomotul lumii exterioare: „vreau o pauză de curent,/ nu una apocaliptică/ sau comunistoidă,/ o ecologie a atenției,/ să pot să ignor/ murmurul acestei lumi”.

Poemul „couple goals” exprimă clar intenția de a transforma spațiul familial în acel punct fix într-o lume în continuă mișcare, o forță care să acționeze ca un liant care să se opună întregii dezagregări a umanului: „nu va exista forță mai mare sub soare./ noi o să fim resort-ul celor/ deșertificați de dorința de a se destinde”. Cu

toate acestea, în poeme precum „burnout baby” sau „jōhatsu”, tensiunile din cadrul familiei apar ca puncte nevralgice ce ar putea oricând amenința integritatea sistemului: „mă întreb de ce/ mârâitul micuței mele mă irită/ dar încercările poticnite/ ale aspiratorului robot/ de-a se întoarce la dock/ mă emoționează cumplit”, „când ne certăm, vreau să mă mut/ pe partea nevăzută a lumii,/ unde viteza întunericului în vid/ e spectrul energiei”. Ideea escapismului este centrală volumului lui elekes, apărând ca o încercare de a sparge granițele sistemului, de a se eluda din fața tensiunilor și a degradării, fiind o dorință alimentată de teama de eșec existențial. Evadarea este cel mai bine ilustrată în poemul „crișul repede al minții”, o replică la „A Coney Island of the Mind” al lui Lawrence Ferlinghetti. Cadrul paradisiac punctat de numeroase aluzii la „universuri-buzunar”, „curburi în spațiu-timp” și „găuri de vierme” trădează paralelismul universului reprezentat cu realitatea propriu-zisă. Este sugerat un escapism al minții, într-o realitate alternativă, un Coney Island „al biocenozei bihorene”, care acționează ca o alternativă dezirabilă realității.

Degradarea spațiului social, ale cărui efecte nocive și poluante se extind, impregnând viețile private ale indivizilor, apare ilustrat într-un mod anecdotic în poemul „2 ianuarie 2025, pe la 8 seara, în parcare de la kaufland avram iancu, invocând casierita”. Poemul prezintă o situație post-revelion (sau *ravelion*) în care sticlele goale de băutură trebuie reciclate, pentru obținerea unui bon valoric (un gest profund capitalist). Între cei doi „sărmani cotrobărași, români nevoiași” și subiect apare o evidentă discrepanță socială — primii doi, fiind cei care colectează sticlele aruncate pe stradă după petrecere, pe când subiectul aparține grupului celor care le aruncă. Un ciclu consumerist — relația salubă dintre cei „2 pești sanitari” și „lower middle class”. Construcția stratificată pe care elekes o utilizează conferă poemului o turnură neașteptată — interacțiunea celor trei depășește situația de suprafață, devenind mai degrabă o dialectică bebop între trei conștiințe marcate de condiția lor marginală. Bozgor bebop-ul intră în rezonanță cu bebop-ul moldovean și cu cel al romului, creând o polifonie ce se opune ierarhiei sociale. Vina și anxietatea subiectului

robert gabriel elekes
bozgor bebop

par suspendate și înlocuite de o izbucnire de umor, un moment de respiro și de eliberare ce nu durează, fiind întrerupt de casierită, care reușește să spulbere apropierea dintre cei trei: „a început să ne înjure, că ea nu mai suportă”.

„Bozgor bebop” este mantra care bântuie întreg volumul, un strat de profunzime, un permafrost conceptual, în care contrariile și defectele lingvistice creează o identitate distinctă ce merită asumată, o identitate ce poate contribui la securizarea poziției în cadrul realității, un cârlig concret care se plasează în antiteză cu realitatea: „nu o spune cum o vor ei/ nu pronunța ca de obicei/ shibboleth-ul shitty/ al zdravenilor realului”, „ești domnul dialect/ prințul dezacordurilor”. Bozgor bebop funcționează ca un principiu ordonator, oferind concretețe atât identității individului, cât și dimensiunii familiale a acestuia.

Lipsa de importanță a vieții în spațiul social este amplificată de mutarea accentului dinspre „real” înspre „virtual”: „totuși, cultura mai crește/ în geloza digitală”, „cum canibalii nu au cimitire/ conexații nu au amintire”. Așadar, gestul de a încerca păstrarea vie a realității, sau cel puțin aparența, stratul de suprafață, prin „împăiere” este mai mult decât o soluție disperată. elekes reușește să excaveze ecuația prin care poezia își poate găsi salvarea într-o asemenea situație ce stă pe muchia deșirării: „iubirea și taxidermia vor salva poezia”. Scanarea cojilor realității, a suprafețelor, înregistrarea detaliilor ca într-un joc al semnificațiilor constituie rolul vital pe care îl are poezia. elekes pare a abandona orice fel de însemnătate a vieții în general: „viața e o sinecură”. „Radiațiile crepusculare ale sinelui” pătrund în poezie și rezistă instabilității vremii, constituind o imagine postumă a autorului: „mă întreb cum o să fie să mă cauți,/ după ce n-o să mai fiu, prin ce am scris”.

Mesajul este unul clar: „aici nu e nimic de văzut”. robert gabriel elekes pare a invoca *desengaño*-ul baroc, ca unica măsură posibilă de protecție a fiicei sale (și prin extrapolare – a cititorilor săi) de o lume lipsită de însemnătate, în care escapismul a devenit doar o iluzie, un solipsism precar, și în care soluția rămasă este coborârea în sine, scufundarea în ritmul bebop-ului, prudența și atenția la modelele care permit emergența poeziei.

traducere și prezentare
de Irina-Roxana Georgescu

ATELIER
de TRADUCERE

José MARRERO Y CASTRO

José Marrero y Castro (n. 1959, Santa Cruz de Tenerife) este poet și promotor al mai multor proiecte editoriale (Cuadernos Insulares de Poesía, Narrativas Insulares, Documentos Alternativos, Poesía Mínima). A publicat, de-a lungul anilor, *Prefacio* (1980), *La transmisión del silencio* (1982), *Poemas para lo descompuesto* (carte-obiect, 1982), *Anuario* (2011), *Las edades* (2013), *Las Lunas* (2014), *El sueño interrumpido* (2018), *Sobre el geranio con pose de deshielo* (2018), *La línea del horizonte* (2022).

În textele lui José Marrero y Castro, distingem soarele african, intensitatea clipelor și strălucirea valurilor oceanului care îndepărtează umbrele inerente ale fiecărei zile. Poezia sa poartă pecetea unei seninătăți aparente, dense, autentice.

Lecție de dragoste și de viață

Ce-i trebuie vieții să o îmbrățișez

un zâmbet indispensabil
gol

să fiu senin în orice împrejurare,

până și acolo unde umbra își neagă rațiunea
și picură
în cele mai strălucitoare bolți cerești
o iluzie
în timp ce aroma dulce se așază pe pielea noastră
care freamătă de calmul arzător al iubirii
și al sexului

pentru că
sunt momente când tristețea nu ar trebui să fie
prezentă în niciun plan care înseamnă căldură
sinceritate
afecțiune

privește în jurul tău și vei vedea atât de mulți oameni
încât vei ști precis că singura persoană care te poate răni
cu adevărat
ești doar
tu

singura la care ar trebui să fii atent și să râzi în hohote
cu prima ocazie
în timp ce sari ca o broască într-o baltă de limonadă
și cireșe

dar amintește-ți că adevărata cale de a te dezbrăca
este să-ți deschizi larg brațele către alte brațe
gura către o altă gură
simțurile tale către lipsa de simț, până la nebunie

fiindcă nu va fi iubire, ci nebunie
și să te gândești și iar să te gândești fără să treci dincolo
de locul unde se spune că e înțelepciunea iubirii
mai mult decât marea demență a existenței

deschide-ți complet ochii
astfel încât să moară prudența care se ascunde
în felul tău sensibil
echilibrat
matur
poate mai mort decât pare

deși uneori mirosul de parfum de fiecare zi
emanat de pielea ta încearcă să te convingă
de exact opusul

adică,
de nicăieri

prin urmare,
sari ca broasca aceea de care am amintit

dansează ca un titirez
și vei fi arcul ceasului
și nu mecanismul care dictează
rutina modelul clipa zi de zi
până când mișcarea
se încheie

trebuie apoi să te gândești cine a făcut mecanismul
și tangoul orelor în care dansează minutele și orele
într-o lume atât de repetitivă

spune-ți pe dos povestea în minte
și gândește-te la îndrăzneala dorințelor tale
la intensitatea instinctului

să iubești
să iubești nebunește scrâșnind din dinți

o liniște care vine și pleacă în raiul dulce al gurii
sărutul
pauza necesară pentru a începe din nou

pe panta fântânii dorinței
oboseala
nimic mai mult decât o fantezie în care ne ascundem
că altfel vom ajunge
borcane cu miere niciodată gustate

așa că a-ți lua la revedere înseamnă a păzi ieșirea
și nu destinația

a limita din nou orice instinct și a amâna încă o dată
sosirea tărâmului peren al lunii
care crește și crește
încărcată de lumină din noapte până în zori
și mâini
ce mângâie
un trup cautând goliciunea
condamnat să fie iubit

și să cuprindă cu privirea limpede
transparentă
orice indiferență

Când norii se răsfiră

Când norii își vor părăsi
locul din ceruri
corpul tău va deveni obișnuința mea
și fiecare colțișor
fiecare ascunziș
privirea calmă
va fi bucurie și visare

va fi pacea luminii pe care o vom respira.

Profil mitic

Suntem cei care nu simt și nu suferă
și ieșim învingători
cu orice preț

de aceea
rămânem
cu adevărat imperturbabili
citim calendarele invers
începem nopțile cu zilele
pentru a potoli cu zgomot această tăcere
care însoțește
lipsa de conștiință

în weekend-uri
traversăm luna
pe calul sălbatic al unei petreceri
bem flori uscate
vândute în tranșe la baruri

noi nu citim
nu vedem
nu ascultăm

ne înșelăm mereu
și ieșim învingători
din orice situație...

un genocid, o fraudă, o moarte întunecată
o escrocherie bancară pentru lipsiții de avere
vreo fraudă legală extravagantă...

să nu aștepte nimeni de la noi
vreo firimitură de eroism
nici cea mai mică dovadă de empatie

nu încercăm nimic dubios
pentru că nu ne credem periculoși
fiindcă trăim viața zi de zi
fără a gândi.

DEBUT

Marco **MANOLESCU**

Marco Manolescu este absolvent de Regie-Film și studiază la masteratul Arhive Audiovizuale: Prezervare și Curatoriere, din cadrul UNATC.

e ceva din dragostea pentru otis redding
sau pentru lynch, din fumul care se ridică
în soarele de după-amiază al unui aprilie târziu
din șosetele pe care le purta ea
pe care le-ai purtat de destule ori cât se fie ale tale acum
e ceva din cojile de lămâie din paharul-scrumieră
din sferturile de finală ale champions league-ului
din felul în care dintr-un motiv sau altul primăvara totul
încetinește
albumele tale preferate sunt mai lungi
și iubirea e mult mai așezată și întinsă
sforăie mai frumos și doarme mai mult
e ceva din felul în care toți ne întindem
devenim mai lungi și mai puternici
suntem plante sănătoase și puternice

genul de plante pe care ești surprins că
le poți păstra atât de sănătoase și verzi
când vin prietenii tăi se uită la ele și spun wow
ce mult iubești planta asta, ce faci de e așa bine
și zâmbești și nu știi
e ceva din fericirea plantelor ăstora, ceva care
cel puțin zilele astea
plutește ușor și mult, ca un polen la care nu ai fost
nu ești și nu vei fi niciodată alergic

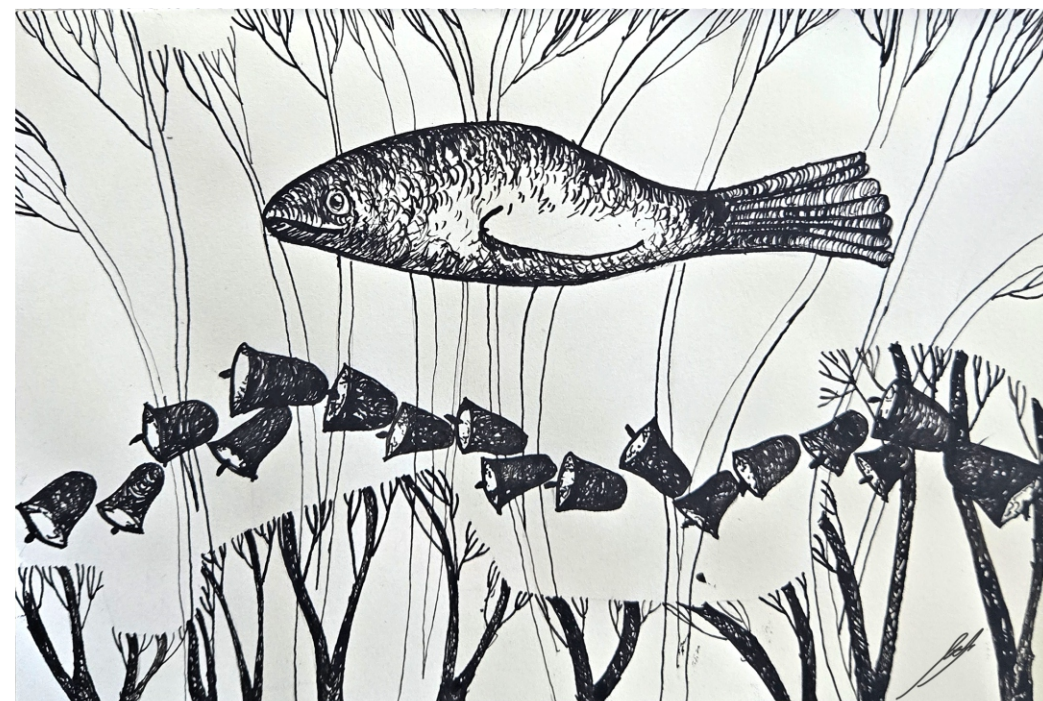
e și o noapte lungă

caldă, umedă după furtună cu cearșafuri
vechi, cu aceeași lampă aceeași lumină
caldă care va rămâne aprinsă până
dimineată, mereu rămâne aprinsă
dormi prost, nu dormi bine, știi că e o
noapte care va fi foarte lungă, una care
nu poate trece nici cu plimbări nici cu
citit nici cu nimic, e genul de noapte
pe care o încasezi din plin, în care simți
timpul real și distanțele reale, îți dai seama
cât de greu se întâmplă totul, cât de
departe ați ajuns, cât de departe o să
mai ajungeți, cu fiecare zi bună și fiecare
zi rea și fiecare noapte lungă ajungeți puțin
mai departe, așa cum ar trebui să fiți
e o noapte lungă și umedă, o noapte în care
țigările sunt scurte și luna e mult mai departe ca de obicei
e o noapte lungă în care urăști timpul real și distanțele reale
în care ai vrea doar să adormi și să visezi, din nou, frumos
e o noapte care va mai fi lungă până când veți auzi iarăși
păsările voastre cântând

băieți pești

băieți care sunt singuri pe insta
care postează reeluri despre cât
de singuri sunt cu alți băieți în
comentarii care sunt și mai singuri
toți sunt băieți singuri toți suntem
băieți singuri pe insta algoritmul
ne aduce laolaltă ca să ne găsim
unul pe altul oceanul este plin de
pești dar toți peștii sunt exact la fel
și exact ca tine internetul este un ocean
plin ochi cu băieți singuri și triști
era un reel cu niște pești care atunci
când sunt copleșiți de gânduri doar
înoată pe loc e un reel tare bun îl
trimiți băieților primești trei inimioare
și un fix așa frate fix așa

Ilustrație de Anca Caba

midnight movies

o poză cu o gărgărița și
o noapte în care ești speriată
sunt speriat cu tine sunt
speriat de sperietura ta
o noapte în care ne intră gărgărițe
în casă și tu le ai pe ale tale
ale tale pe care nu mi le spui
o noapte în care mă sperie
că nu le știu pe ale tale stau
lângă tine în timp ce încerci
să adormi și nu poți și îmi
spui te rog fă ceva și uneori
nu știu ce e acel ceva pot
fi toate gărgărițele în casă
eu nu știu ce e acel ceva
și îmi spui orice faci e bine
zic ok hai sa ne uităm la star
trek și zâmbești cât zece mii
de gărgărițe și te uiți la star trek
cu atenția a zece mii de gărgărițe
și eu adorm cu gărgărițe pe tavan
în timp ce tu te uiți la star trek și de
dimineață mă vei săruta și-ți voi
tăia roșii și castraveți și vei spune hai
să vedem următorul episod

omul plantă

omul plantă cu versuri
gânduri mulțumiri pe fiecare
membru frunză suferă când
se imprimă totul e rănit când
poartă ce vor alții pe trupul
lui este greu să fii om plantă

dar omul plantă e convins
că atunci când va crește el
vor crește și versurile gândurile

mulțumirile omul plantă e convins
că doar pentru că i-a fost dat să
treacă prin asta nu înseamnă că
asta e tot ce va fi vreodată

omul plantă va continua singur
versurile gândurile mulțumirile
omul plantă va crește de unul singur
frunze noi cu propriile lui cuvinte
și omul plantă va privi înapoi spre
ziua aia de septembrie când omul
mare omul rău a imprimat versurile
gândurile mulțumirile pe corpul lui
și va găsi puterea să îl ierte

în ziua aia omul plantă a fost schimbat
dar fără ziua aia omul plantă nu ar fi
omul plantă de acum

oricum într-o zi se va ofili se gândește
omul plantă și a citit el într-o carte la un
moment dat (s-a cringeuit atunci dar acum
parcă are sens parcă găsește adevărul în
asta) vor rămâne doar ce cuvinte au fost
la un moment dat

omul plantă s-a decis să fie una cu cuvântul

amintiți-mă, deci
astea sunt cuvintele mele
iar eu sunt am fost și voi fi pe veci
omul plantă

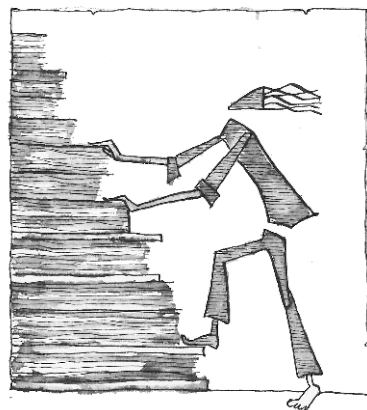
ÖoOoOoOoOoOoOoOoOo
omida care mănâncă cuvintele omului plantă
e la fel de păroasă și obositoare
ca omul mare și oricine l-a mai rănit vreodată

mulțumesc evelyn că mi-ai pus la
dispoziție ploaia ta literară și literală
de plumb

mulțumesc vlad
că mă primești aici
că mă lași să cresc puțin
că mă lași apoi să plec
să scriu să cresc mai mult

mulțumesc marco
pentru că m-ai rănit și făcut să cresc
ca să te poți vulnerabiliza tu puțin

mulțumesc marco că mă lași
să fiu eu cel care te iartă
și asta mă face om plantă

Însemnări pe tivul fustei – o devenire

Volumul de debut al Ancăi-Ioana Cădă, *Însemnări pe tivul fustei*, apărut în colecția Pocket a Editurii ART, sub coordonarea lui Mihók Tamás, construiește un traseu poetic în două secvențe distincte, unite printr-un filon biografic dens și printr-o tensiune constantă între memorie și identitate.

Prima parte, *Toate femeile din viața mea au băut cafea și s-au războit*, adună o galerie de figuri feminine marcate de fragilitate, resentiment și supraviețuire. Spațiul familial devine locul în care afectul și violența coexistă fără delimitări clare, iar memoria se organizează în jurul unor episoade care nu se închid niciodată complet. În *Pe Trotuș în jos*, imaginea bunicii concentrează această ambivalență: „atâtea betesuguri, și totuși bunica a reușit să / îngroape mare parte din familie / și să dezbine restul.” (pag. 19). Relațiile se articulează în jurul unor forme de autoritate și respingere, iar tensiunea emoțională se transmite fragmentar, uneori distorsionat.

Aceeași densitate a memoriei apare în *Prin ou și făină*, unde istoria familială se dilată până la dimensiunea unui ritual colectiv degradat. Imaginile se succed cu o forță aproape sufocantă, iar comunitatea se definește prin acumulare și uzură: „ne-am umplut de cadavre. / ne-nghesuim, scârțaim” (pag. 35). Finalul poemului fixează o imagine memorabilă: „copiii târâți prin ou și făină / vor curăța mormintele de buruieni, / dumnezei, oase, cârciumărese.” (pag. 36), o formulare care concentrează ideea de continuitate a unei moșteniri apăsătoare.

În *Sunt un rege trist*, identitatea este formulată ca un hibrid construit din influențe contradictorii: „creatură hibrid – Ionuț și, simultan, prințesa lu' tata” (pag. 27). Educația și experiența se intersectează în corp, iar feminitatea se construiește ca un spațiu al negocierii continue. Mâinile, gesturile și memoria devin elemente de definire, iar relația cu figura paternă capătă o funcție formativă.

În această primă secțiune, discursul poetic este compact, tensionat, populat de istorii fără stabilitate, cu modele de adaptare la disfuncționalitate. Pe ultima copertă a cărții, Mina Decu identifică un discurs al genealogiei feminine, care este susținut de această acumulare de figuri și episoade, în interiorul cărora identitatea rămâne încă difuză.

Partea a doua, *Însemnări pe tivul fustei*, deplasează centrul de greutate al volumului spre interioritate. Vocea lirică devine mai directă, mai asumată, iar experiențele se organizează în jurul corpului și al devenirii personale. Această secțiune produce și cea

mai puternică formă de rezonanță, printr-un discurs care integrează fragilitatea, violența și luciditatea într-un registru coerent.

Experiența urbană și sexualitatea sunt tratate frontal, fără protecție stilistică. În *Fotografii și descrieri 100% reale și de actualitate*, spațiul devine unul al expunerii, iar corpul este prins într-o rețea de raporturi de putere: „poate am fost născută să îngenunchez / și să fiu lovită în moalele capului” (pag. 39). Textul fixează o stare de vulnerabilitate care nu este nici estompată, nici dramatizată excesiv, ci integrată în fluxul existenței cotidiene.

Poeemele despre boală aduc o intensitate aparte. *Cel mai mult ai tăcut când am fost bolnavă* prezintă experiența spitalizării redată printr-o succesiune de detalii precise. Aici fragilitatea fizică se suprapune peste o formă de luciditate tăcută. „după ce ai frânt-o, / inima unui om / care-a fost pe muchie / se sudează altfel” (pag. 49) fixează o transformare profundă, integrată în structura identității.

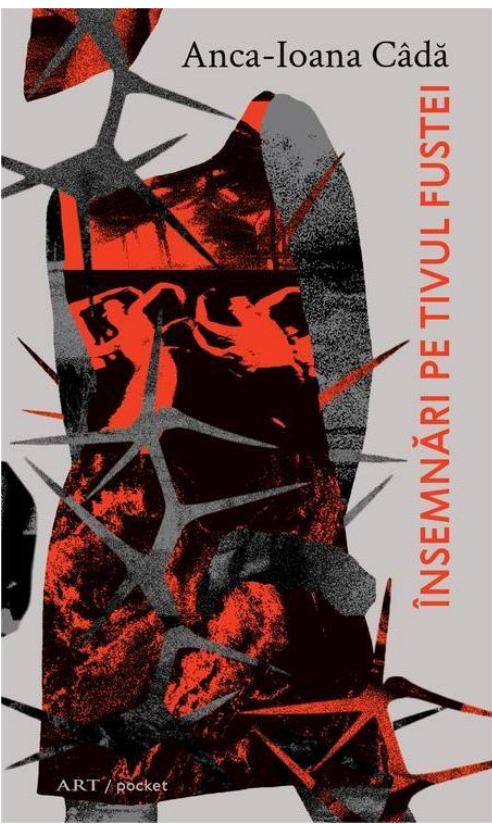
În *Despre voi, cu ură*, supraviețuirea se articulează printr-un mecanism interior tensionat: „așa supraviețuiești. / urăști și visezi.” (pag. 52). Discursul capătă o energie aproape febrilă, iar spitalul devine un spațiu în care timpul, corpul și percepția se deformează.

Un alt registru apare însă în *Soiuri de alabastru*, unde discursul se deschide spre o formă de intimitate vulnerabilă. Dorința de maternitate, corporalitatea și imaginarul se intersectează într-un text în care tensiunea se temperează, fără să dispară: „vreau să cioplesc bebeluși imaginari, marmorați.” (pag. 58). Este unul dintre momentele în care vocea lirică capătă o transparență aparte.

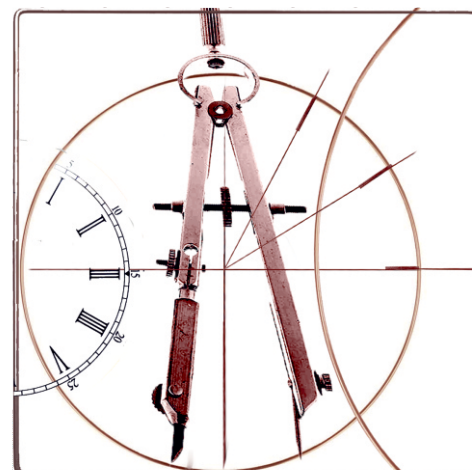
Poemul *Pe holurile ospiciului* concentrează dimensiunea de revoltă și afirmare a identității feminine. Discursul devine direct, iar raporturile de putere sunt formulate explicit. Figura femeii care își revendică vocea se construiește prin acumulare de gesturi și afirmații, într-un registru care îmbină furia și claritatea.

Finalul volumului, prin *Condica sinucigașei*, aduce o perspectivă asupra unei vieți parcurse prin acumulare de experiențe recognoscibile. Enumerarea acestor gesturi construiește un traseu familiar, care culminează cu un moment de ruptură. Revenirea vieții „odată cu furia” (pag. 82) introduce o energie care traversează întregul volum și care susține discursul până la capăt.

Volumul Ancăi-Ioana Cădă propune o cartografiere a feminității construită din experiențe concrete, memorie familială și asumare personală. Discursul poetic rămâne ancorat în corp, în limbaj și în realitatea imediată, fără a pierde din intensitate. Între aceste coordonate se dezvoltă o voce poetică sigură, capabilă să susțină un demers coerent și recognoscibil încă de la debut.

S T E M

**Scurte
considerații
despre timp (XXXVII)**

Wladimir-Georges **S** BOSKOFF

În 1925 Einstein a fost oficial invitat în Argentina pentru o serie de conferințe, mese rotunde și interviuri. Cadrul întâlnirilor și al dineurilor care le-au urmat a fost elegantul hotel Savoy din Buenos Aires, unde acum unul dintre lifturi se numește liftul Einstein. În momentul în care pășești în el, tot peretele din față te copleșește, fiind de fapt o poză a lui Einstein cu autograf. Celălalt lift se numește liftul Evita Perón, cu explicația că populara primă doamnă a locuit în apartamentul 111 al hotelului în anul 1943 când devenise deja o "voce" în lumea radioului din Argentina și încă nu se căsătorise cu Juan Domingo Perón.

Stând în holul hotelului cu grupul cu care eram, m-am extras din discuție pentru că mi-a venit în minte o afirmație a lui Einstein privind relativitatea la care nu continui să nu mă gândesc. Iată despre ce este vorba.

Există un citat al lui Einstein, dintr-o scrisoare trimisă în 1926 lui Hans Reichenbach, care intrigă și astăzi:

"It is wrong to think that the geometrization has significant meaning. It is only a kind of a clue helping us find numerical laws. Whether you connect a 'geometric' view to a theory is a private matter".

În traducere, "Este greșit să se creadă că geometrizarea are o semnificație profundă. Ea este doar un fel de indiciu care ne ajută să descoperim legi numerice.

Faptul de a asocia o perspectivă «geometrică» unei teorii este o chestiune privată.”

Cu alte cuvinte Einstein însuși, cel care a găsit ecuațiile care descriu câmpul gravitațional al Universului, ecuații cu caracter profund geometric, spune explicit că geometrizarea nu are o semnificație profundă, că este o alegere prin care noi putem să descriem mai ușor realitatea. Deci Einstein credea în convenționalismul lui Poincaré despre care am mai discutat. Prima întrebare care mi-a venit în minte a fost: ok, nu crede în semnificația profundă a geometrizării, atunci de ce a înlocuit forța gravitațională a lui Newton și ecuațiile Laplace și Poisson care descriu câmpul gravitațional clasic cu acele ecuații geometrice? Nu a făcut-o tocmai pentru că ecuațiile geometrice de câmp conduceau la modele care ofereau predicții testabile în cazul unor experimente care nu puteau fi explicate cu vechea teorie a gravitației? Răspunsul este aici evident. A făcut-o pentru că geometrizarea aducea perspectiva lămuritoare cel puțin în problemele precesiei periheliului lui Mercur și al curburii razelor de lumină în câmp gravitațional. Și atunci de ce nu consideră el că noul model geometric pe care l-a creat reprezintă cel puțin pentru moment noua imagine a Universului? Există un alt mod în care Universul ar putea fi descris și geometria poate să fie exclusă?

Răspunsul scurt este:

Da, matematic se poate încerca, dar fizic geometria curbată reapare inevitabil.

Iată structura acestui argument pe care doresc să-l împărtășesc cu dumneavoastră.

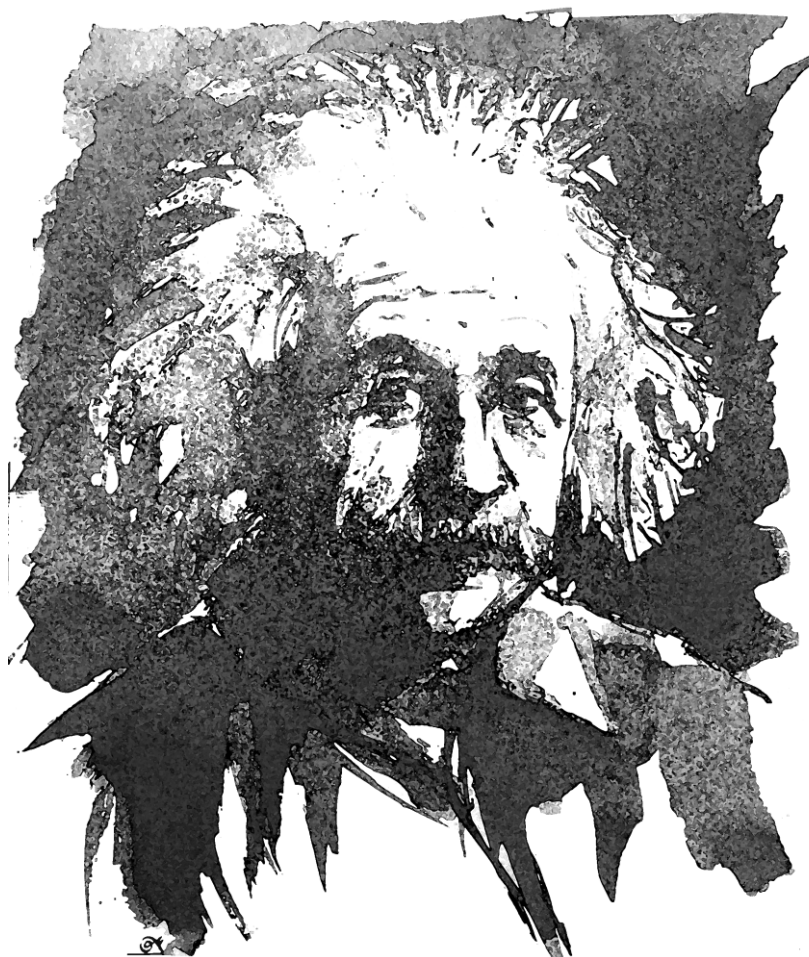
Gravitația poate fi descrisă excluzând curbura spațiu-timpului. Așa cum au demonstrat Feynman și Weinberg, folosind spațiul plat Minkowski și un câmp tensorial de spin-2, se poate simula realitatea gravitației. Dar experimentele cer măsurători. Când încerci să excluzi geometria folosind un câmp cuantic pe un spațiu plat, legile de conservare cer ca acel câmp să fie puternic neliniar. Această neliniaritate interacționează cu instrumentele de măsură (rigle și ceasuri) în așa fel încât fundalul plat inițial devine complet inobservabil. Orice obiect fizic va urma traiectorii dictate exclusiv de o metrică efectivă curbată. Practic, fiecare coeficient al metricii Minkowski plate se poate înlocui cu un alt coeficient care evidențiază o metrică curbată care descrie exact același lucru.

Esența: Se poate exclude geometria curbată din premisele (axiomele) teoriei, dar universul o forțează înapoi în concluziile ei (ceea ce măsurăm efectiv).

Într-o lucrare de referință care abordează fundamentele relativității, exact această indestructibilitate faptică a geometriei demonstrează de ce formularea inițială a lui Einstein rămâne singura imagine coerentă a realității macroscopice. Geometria refuză să fie ștersă.

Deci cred că esența acestui citat aparținând lui Einstein este tocmai faptul că a face acea afirmație pare ceva lipsit de sens. Din cele ce am spus rezultă că obiectele scufundate în spațiu-timp resimt câmpul gravitațional ce poate fi modelat prin ecuațiile de câmp ale lui Einstein, care au natură geometrică. Mai mult, prin utilizarea coordonatelor normale Fermi, se poate demonstra că, local, orice traiectorie curbată sub efectul gravitației poate fi descrisă ca o mișcare rectilinie și uniformă. Această ambiguitate matematică — „este drept sau este curbat?” — este motivul pentru care Einstein numea viziunea geometrică o „chestiune privată”. Subliniez, matematica prin geometria coordonatelor Fermi, evidențiază capacitatea unui punct material care se deplasează pe o geodezică a spațiu-timpului să creadă că merge în linie dreaptă. Eugene Wigner avea dreptate

afirmând că este incredibil cum matematica, aici geometria, este astfel construită încât să te întrebi dacă doar descrie realitatea sau este chiar realitate.

Însă, indiferent de prudența filozofică a lui Einstein, evidența este că acest „indiciu” geometric a devenit singura fereastră prin care putem privi Universul la scară mare.

Corpurile masive deformează și distorsionează spațiu-timpul din jurul lor, influențând traiectoria altor obiecte și chiar pe cea a luminii. Cu cât masa este mai mare, cu atât curbura este mai accentuată. Geometria nu poate fi ignorată. Nu ar fi prima dată când Einstein se înșală. Exemplele cele mai cunoscute când vine vorba despre relativitate sunt: Universul său static cu sensul greșit dat constantei cosmologice; Metrica folosită pentru calculul traiectoriei planetelor și al razelor de lumină. Dar când punem în balanță realizările, aceste scăpări ale unui mare spirit sunt neglijabile. Rămânem cu ideea: Se poate exclude geometria din premise, dar universul o forțează înapoi în concluzii.

FOTOGRAME

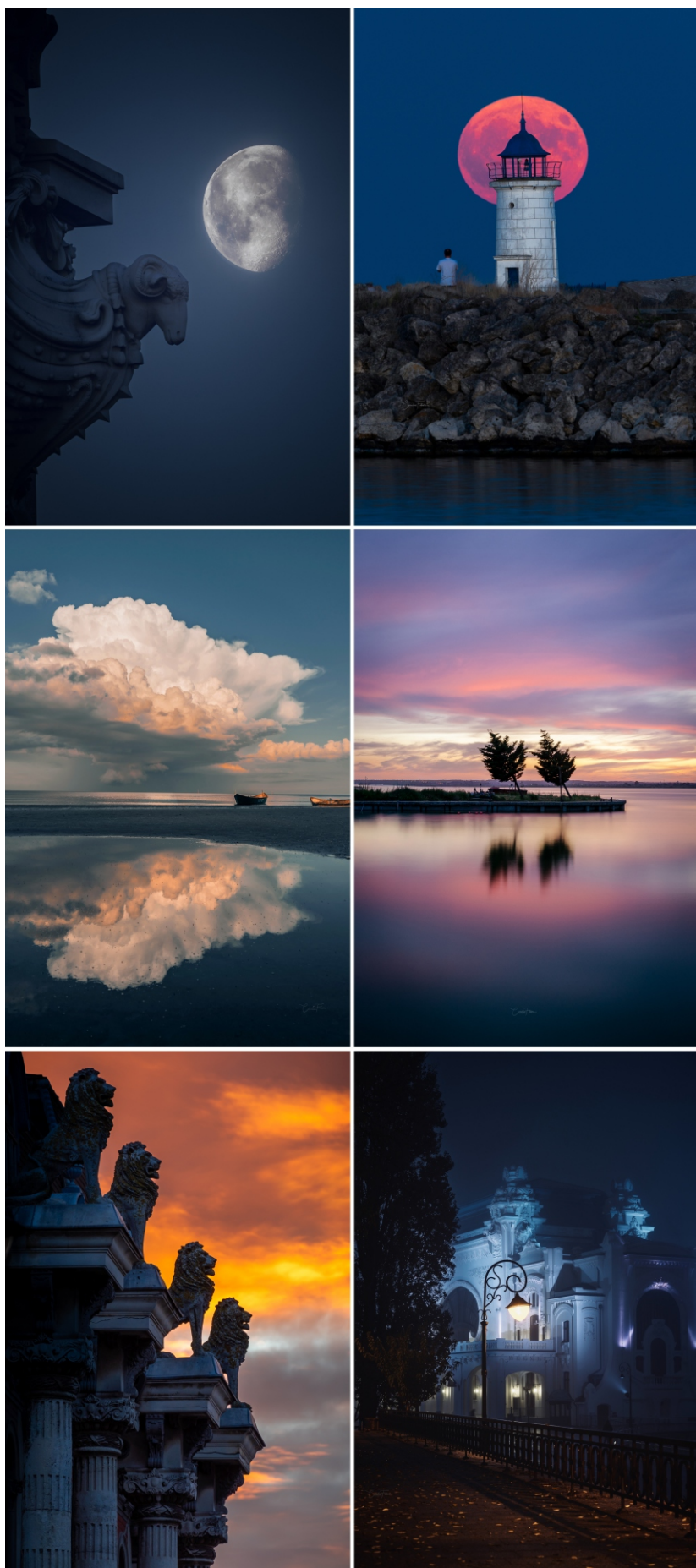
Cornelia FOTESCU

CORNELIA FOTESCU își începe parcursul fotografic în 2018, dintr-o curiozitate firească și din dorința de a păstra fragmente de lumină și emoție. Primele imagini, surprinse cu telefonul mobil, au deschis un drum care s-a conturat treptat prin studiu, exercițiu și rafinarea privirii artistice. Trecerea la echipament dedicat și absolvirea unei școli de fotografie au reprezentat nu doar un pas tehnic, ci și asumarea fotografiei ca formă autentică de expresie personală.

Temele sale predilecte gravitează în jurul naturii și al peisajului, cu o atracție evidentă pentru momentele fragile ale zilei — răsărituri, apusuri, reflexii pe apă sau fragmente urbane învăluite în lumină caldă. În paralel, fotografia alb-negru ocupă un loc aparte în demersul său artistic: aici, culoarea se retrage pentru a face loc esenței — contrastului, texturii și emoției pure. Fiecare cadru monocrom devine o explorare a tăcerii și a subtilităților care scapă adesea primei priviri.

Activitatea sa a fost remarcată în cadrul comunității fotografice prin participări la expoziții și proiecte colective, dar și prin obținerea unor distincții importante. Printre acestea se numără locul I la concursul Sony Alpha Spring 2022, o confirmare a coerenței și sensibilității stilului său vizual.

redactor-șef
Bogdan Papacostea

redactor-șef adjunct
Claudiu Komartin

redactori
Mirela Stîngă
Zoe Caraiani
Alina-Ioana Vasiliu

colaboratori
Dan Perșa
Adrian Mihai
Cosmin Dragomir
Wladimir-Georges Boskoff
Emilian Avrănescu
Demetra Vlas
Lelia-Rus Pîrvan
Irina-Roxana Georgescu
Mihai Buzea
Eduard Andrei
Irina-Petra Gudană
Vlad Sibechi

grafică
Vasile Filip

web design
George Șorodoc

tehnoredactare
Marius Pârlogea